

© T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı
Kùtùphaneler ve Yayınlar Genel Mùdùrlùđù

Eser Adı: Tuhfetü'l-Hùkkâm
Mùellifi: Filibeli Avnî
Hazırlayan: Mehmet Kırbıyık
Yayın Yılı: 2017
ISBN: 978-975-17-3993-3
Ana Yayın Numarası: 3558
Kùltür Eserleri Dizisi-561

Adres: Anafartalar Mahallesi, Cumhuriyet
Caddesi, No: 4, B-Blok, 06030 Ulus/ANKARA
Telefon: 00 90 312 3099001
Faks: 00 90 312 3098998
e-posta: yaphaz@kulturturizm.gov.tr

www.kulturturizm.gov.tr-
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>

FİLİBELİ AVNÎ

TUHFETÜ'L-HÜKKÂM

**Hazırlayan
Dr. Mehmet Kırbıyık**

Ankara

2017

KISALTMALAR

bk.	Bakınız
bs.	Baskı
C	Cilt
çev.	Çeviren
d.	Doğum tarihi
H.	Hicrî yıl
Hız.	Hazret-i
hızl.	Hazırlayan
Kitb.	Kitabevi
M.	Miladî yıl
Matb.	Matbaası
mm:	Milimetre
Neşr.	Neşriyat
Nu.	Numara
öl.	Ölüm tarihi
s.	Sayfa
S	Sayı, Tuhfetü'l-Hükkâm'ın Süleymaniye Kütüphanesi Hasan Hüsnü Paşa Bölümü 1040/I numarada kayıtlı bulunan yazma nüshası.
vd.	ve diğerleri
Yay.	Yayınları, Yayınevi

I. BÖLÜM

AVNÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

A. HAYATI

Avnî'nin hayatı, biyografik kaynaklardaki kayıtların yanı sıra bu hususta önemli bilgileri yansıtan Tuhfetü'l-Hükkâm adlı mesnevîsinden yola çıkılarak ele alınmaya çalışılacaktır.

Asıl adı Mahmûd olup eski Türk edebiyatında Avnî mahlasını taşıyan on dokuz şairden¹ biridir. Filibe'de doğmuştur. İstanbul'da medrese tahsilini tamamladıktan sonra mülâzım olmuş, kadılık ve müderrislik yapmış ve bu görevlerinden de azledilmiştir. H. 1075/ M. 1664-65'te vefat etmiştir.

Bu bilgiler biyografik kaynaklarda şöyle yansıtılmıştır:

Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr'da "Avnî: Kuzâtdan Filibe'vî Mahmûd Efendi. Bin yetmiş beş senesinde bi-avni'llâh fevt oldu."² bilgileri verilmiştir.

Vakâyi'ü'l-Fuzalâ'da "Avnî Filibe'vî Mahmûd Efendidir. Ba'de't-tahsîlü'l-isti'dâd ulemâ-i kirâmun birinden mülâzemetle ber-murâd olup devr-i medâris-i mu'tâde ile kırk akça medreseye mevsûl andan dahi ma'zûl oldukdan sonra sâlik-i semt-i kazâ ve mâlik-i ezimme-i hükm ü imzâ olmuş idi. Bin yetmiş beş târihinde fevt oldu."³ kaydı düşülmüştür.

Tezkire-i Safâyî'de şair "Nâmı Mahmûd'dur. Filibe'de zuhûr itmişdür. Evâ'il-i hâlinde İstanbul'a gelüp tahsîl-i ma'ârifden sonra mülâzım ba'dehü tarîk-ı kazâyâ âzim ve nice menâsıb-ı celîle

---

¹ Geniş bilgi için bk. Mehmet Kırbıyık (2008). *Avnî- Tuhfetü'l-Hükkâm*. Konya: Tablet Yay. 11.

² Abdülkerim Abdülkadiroğlu (1985). *İsmail Belîğ Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yay. 361.

³ Şeyhî Mehmed Efendi (1989). *Vakâyi'ü'l-Fuzalâ (Şakayıku'n-Numaniye ve Zeyilleri)*. (hzl. Abdülkadir Özcan). C. I. İstanbul: Çağrı Yay. 683.

tasarruf idüp asrun şu'arâsından ilm ü fazl ile ma'mûr olup bin yetmiş beş târîhinde fevt olmuştur."⁴ şeklinde tanıtılmıştır.

Mecelletü'n-Nisâb'da "Mahmûd el-Filibevî el-kâdî teveffâ sene hamse ve seb'în ba'de'l-elf"⁵ bilgileri sunulmuştur.

Sicill-i Osmânî'de "Mehmed⁶ Avnî Efendi Filibelidir. Kuzâtdan olup 1075'de fevt oldu. Şâ'irdir."⁷ bilgileri verilmiştir.

Tuhfe-i Nâ'ilî'de "Mahmûd Avnî Efendi, Filibeli, kâdî, vefâtı H. 1075/ M. 1664, Sicill'in ismini Mehmed diye yazması yanlışdır."⁸ kaydı düşülmüştür.

Görüldüğü üzere bu biyografik kaynaklardaki bilgiler özet niteliğindedir. Buradaki bilgilerin pek çoğununun doğrulandığı, teferruatlı bir biçimde sunulduğu, bunlara ilavelerde bulunduğu şairin Tuhfetü'l-Hükkâm adlı mesnevîsinde görülebilmektedir.

Avnî, asıl adının Mahmûd olduğuna Hz. Peygamber ile aynı adı taşıdığını söyleyerek işarete bulunur (48)⁹. Beyitlerden memleketinin Filibe olduğu anlaşılmaktadır (438, 439, 472).

⁴ Pervin Çapan (2005). *Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idü'l-Eş'âr) İnceleme –Metin-İndeks*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yay. 378.

⁵ Müstakîm-zâde Süleyman Sa'deddin Efendi (2000). *Mecelletü'n-Nisâb Fi'n-Neseb ve'l-Künâ ve'l-Elkâb*. Süleymaniye Ktp. Hâlet Efendi Böl. Nu.: 628'den Tıpkı Basım. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay. 326b.

⁶ Kaynaklardan yalnızca Sicill-i Osmânî'de Avnî'nin isminin Mehmed olarak kaydedilmesi (Mehmed Süreyyâ, tarihsiz: IV/175), Tuhfe-i Nâ'ilî'de yanlış olarak değerlendirilmektedir (Mehmet Nâil Tuman (2001). *Tuhfe-i Nâilî Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*. C II. Hzl. Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatçı. Ankara: Bizim Büro Yay. 710). Bu değerlendirmeye katılmak mümkündür; çünkü Sicill-i Osmânî (basımı: I. cilt 1308, II. cilt 1311, III. cilt 1311, IV. cilt tarihsiz) diğer kaynaklara (Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübde'tü'l-Eş'âr, yazılışı H. 1339/ M. 1726; Vakâyi'ü'l-Fuzalâ, yazarı Şeyhî'nin ölümü H. 1145/ M. 1732; Tezkire-i Safâyî, yazılışı H. 1134/ M. 1721; Mecelletü'n-Nisâb yazılışı H. 1175/ M. 1761) göre sonradan kaleme alınmıştır.

⁷ Mehmed Süreyyâ (tarihsiz). *Sicill-i Osmânî Yâhûd Tezkire-i Meşâhîr-i Osmânîye*. C. IV. İstanbul: Matbaa-i Âmire. 175.

⁸ Mehmet Nâil Tuman (2001). *Tuhfe-i Nâilî Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*. C II. Hzl. Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatçı. Ankara: Bizim Büro Yay. 710.

Doğum tarihi hakkında kesin bir bilgiye sahip değiliz. Bununla birlikte, mesnevîsini yazdığında 30 yaşında olduğunu söylediği, tarihin H. 1017/M. 1608-9'a eriştiğini belirttiği dikkate alınırsa H. 987/ M. 1579-80 veya buna yakın bir tarihte doğmuş olmalıdır (1087, 475). İstanbul'da medrese öğrenimini tamamlayan Avnî, çok sevdiğini belirttiği ve öğrencisi olmakla övündüğü şairlerin sultanı unvanlı Bâkî (d. H. 933/ M. 1526-7- öl. H. 1008/M. 1600)'yi, üstat olarak anarken müderrisliğinde de ona dânişmend¹⁰ olduğuna temasta bulunur (341-343, 368, 369).

Es'ad Efendi (öl. H. 1034 / M. 1625)'nin ikinci defa Rumeli kazaskerliği görevlerini yerine getirdiği yıllarda (H. 1015/ M. 1606- H. 1017/M. 1608), ona derdini arz etmek maksadıyla yazdığı üçüncü "makâle"de, babasının vefat etmiş olduğuna temas ediyor. Buna göre şairin babası, Es'ad Efendi bu makamda iken vefat etmiş olmalıdır (212, 213).

Hoca Sa'deddîn Efendi'nin oğlu Sâlih Çelebî¹¹ (d. H. 990/ M. 1582- öl. H. 1038 / M. 1629)'nin üstadı olan Filibe müftüsü Sarrâf-zâde'nin damadı olduğunu belirtiyor (236-239, 306).

Bâkî kazaskerken, ilgi gösterdiği Avnî'yi kassâm¹² ve rûz-nâmçeci¹³ olarak istihdam etmiştir (360, 370, 371).

Bâkî'nin yanında memuriyette iken, Avnî'yi, akrabasından bir kadı Filibe'de yanında mülâzım etmiştir. Ancak Avnî bundan hiç memnun olmamıştır (372-375,380)

Avnî, şiirlerini beğenen Lala Mehmed Paşa (sadareti: 5 Ağustos 1604-21 Haziran 1606)'nın iltifatına ve ihsanına mazhar olmuş;

⁹ Parantez içerisinde, Tuhfetü'l-Hükkâm metninde geçen beyit numaraları gösterilmektedir.

¹⁰ Sahn medreselerinde oda sahibi olan talebeye denir (Midhat Sertoğlu (1986). *Osmanlı Tarih Lügati*. İstanbul: Enderun Kitb. 78).

¹¹ Sâlih Çelebî, müderrislik ve kadılık yapmıştır. Anadolu kazaskeri iken 1038/M. 1629'de vefat etmiştir.

¹² Miras taksimi ile meşgul olan memura denir (Midhat Sertoğlu (1986). *Osmanlı Tarih Lügati*. İstanbul: Enderun Kitb. 180).

¹³ Günlük gelir gider ve ayniyatın kaydı ile ilgili defterleri tutan memura denilir (Mehmet Zeki Pakalın (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. C. III. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yay. 60).

“şehnameci”¹⁴ tayin edilmiştir. Divan kâtipliği görevine getirileceği, kendisine zeamet tevcih edileceği, “münşî-i sefer” olarak atanacağı sıralarda paşa vefat etmiş ve bunlar gerçekleşmemiştir (217, 218, 221-228).

Avnî, Ahî-zâde Halîmî Efendi¹⁵ (öl. H. 1013/ M. 1604-5)'nin yardımıyla, Filibe'de müderrislik görevine atanmış, orada iken evlenmiştir. “Bir iki yıl” sonra geçim sıkıntısı çekmeye başlamış ve borçlanmıştır. Es'ad Efendi tarafından Kurşunlu¹⁶ kadılığına tayin edilmiştir. Bu merkezde de mansıbını zaptedememiş, malı mülkü yağmalanmış, yine borca girmiştir. Belgrat'a gidip serdara hâlini anlatmak istemiş; ama o kendisini tezkirecisine¹⁷ havale etmiştir. Tezkireci de şairle ilgilenmemiş; günlerce onu oyaladıktan sonra geliri pek az olan bir mansıba göndermiştir (385-401).

Şair iyi bir mansıp için Rumeli'de serdar Kuyucu Murâd Paşa (sadrızamlığı: 1606/1611, öl. 1611)'ya gider; paşa yüzüne bile bakmaz. Tezkirecisi rüşvet ister; alamayınca da mansıp vermez. Hâline acıyan defterdar ona Trebçe¹⁸ mansıbını tevcih eder. Giderken yolda soyulur, mansıbı zaptedemez ve azledilir. Bu azil derdine çare bulmak için serdara tekrar gider. Belgrat'ta sıkıntı içerisindeyken hizmetçisi tarafından da soyulur. Nihayet verilen

¹⁴ Şehnameci, tarihî olayları kaydeden memurlar hakkında kullanılan bir tabirdir. Bu memurların asıl unvanı şehnamehândı; sonradan vak'a-nüvise çevrilmiştir. Bu vazifeye tayin olunacak kimselerin nazım, nesir, imlâ, inşâ ve hüsn-i hatta ehliyet sahibi olmaları istenirdi (Mehmet Zeki Pakalın (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. C. I. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yay. 318, 319).

¹⁵ Geniş bilgi için bk Bursalı Mehmed Tâhir (2000). *Osmanlı Müellifleri*. C I. İstanbul: Bizim Büro Yay. 228.

¹⁶ Sırbistan'da bir nahiye merkezidir. Geniş bilgi için bk (Şemseddin Sâmî (1996). *Kâmûsu'l-A'lâm*. Ankara: Kaşgar Yay. 3723).

¹⁷ Tezkireci, sadrazamların ve vezirlerin bugünkü anlamda özel kalem müdürü olan kişiye denir (Midhat Sertoğlu (1986). *Osmanlı Tarih Lügati*. İstanbul: Enderun Kitb. 337).

¹⁸ Trebçe, Vulçitrin sancağının bir kazasıdır. (Nuri Akbayar (2003). *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay. 161). Vulçitrin ise Rumeli (1455), Budin (1545), Tımişvar (1588) eyaletlerine bağlı sancaktır (Tahir Sezen (2006). *Osmanlı Yer Adları (Alfabetik Sırayla)*. Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yay. 529).

düşük gelirli Srişnik¹⁹ mansıbını zarurî olarak kabul eder. O kazada bulunan üç kadı vardır. Bunlarla kavga eder ve oradan ayrılır, memleketine döner; ama alacaklıların tazyiki yüzünden duramaz, İstanbul'a gitmek zorunda kalır (410-414, 417,420, 421,424, 430-432, 434-435, 439, 441, 442).

Perişan bir şekilde İstanbul'a ulaşır atı ve eşyalarını hizmetçisi alıp kaçar. İstanbul'da günlerce bekledikten sonra Es'ad Efendi'ye çektiği sıkıntıları anlatır, fakirlikten şikayet eder. O, kendisine bir miktar para verince ondan kadılık ister ve bir müddet sonra, Berenvar²⁰ kadılığına atanır. Fakat “beş on ay” geçirdiği bu merkezde de yeterince gelir elde edemeyince Budin' e gider (444-445, 449, 452-455, 459,467-469).

Başına gelenleri, çektikleri sıkıntıları, mansıp yolunda nelerle karşılaştığını, azil ile ne hâle geldiğini şöyle dile getirir: Filibe'den ayrılıp sefere çıkmış, bazen İstanbul'a bazen de serdara gide gele yorulmuştur. Bu şekilde uzun bir süre geçmiştir ve yıl H. 1017/M. 1608-9 olmuştur. Azledilmiş durumda iken Budin'e gider. Azil ile dünya başına dar gelmiştir, geceden gündüzü bile fark edememektedir, görenlerin onu sarhoş zannedeceği hâldedir (472-478, 480, 481).

İki üç defa kadı olmuştur ki bunu mihnet çekmeye razı olmakla aynı görür (501).

Avnî naiplik de yapmış ve bu görevinden memnun olmamıştır (112).

¹⁹ Srişnik, Paşa (Niş-Sofya) sancağına bağlı nahiyedir. (Nuri Akbayar (2003). *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay. 148). Bu yerleşim birimi hakkında Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu'nda da “Sirişnik: Osmanlı nahiyesi (1590). Coğrafi durumu: Pernik ilinden akıp giden Svetlya çayı vadisi boyunca uzanan topraklarda yer alan Siriştnik köyü, nahiye merkezi.” bilgisi verilmiştir (M. Türker Acaroğlu (2006). *Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yay. 888).

²⁰ Berenvar, Budin eyaletinin Peçuy (Peç) sancağına bağlı bir kazadır (Nuri Akbayar (2003). *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay. 22, 130). Bu isim metinde, vezin icabı olarak “Bernevar” okunmuştur.

Şair, hayatının sürekli sıkıntı ile gurbette geçtiğini belirtir; kıymetinin bilinmediğinden, fakirlikten, talihsizlikten, koruyucusun olmadığından söz açar (234, 235, 230, 405, 406, 408, 409).

Avnî'nin, Azîz Mahmûd Hüdâyî (d. H. 950/ M. 1543- öl. H. 1038/ M. 1628)'den kâmil mürşit olarak bahsettiği, onun kölesinin kölesi, kulu kurbanı ol dediği dikkate alınırsa, ona intisap etmiş ve onun tesis ettiği Celvetiyye tarikatına girmiş olmalıdır (1038, 1062).

B. ESERLERİ

1. Tuhfetü'l-Hükkâm

Çalışmamızın esasını teşkil eden bu eserle ilgili bilgilere, II. Bölüm'de genişçe yer verilmiştir.

2. Şeh-nâme

Avnî'nin Tuhfetü'l-Hükkâm'dan başka bir eserine rastlanmamıştır. Bununla birlikte aşağıdaki beyitlerden yola çıkarak onun Nusret-nâme adını taşıyan hem manzum hem de mensur olan Şeh-nâme'sinin olduğunu söylemek mümkündür²¹ (266, 267, 717-719)

Burada temas edilebilecek şu noktalar da Avnî'nin şehname ile ilgisini ortaya koyacak mahiyettedir.

1. Avnî, Lala Mehmed Paşa tarafından şehnameci tayin edilmiştir (217,221, 222).

2. Şair, yazdığı bir şehname dolayısıyla Sultan I. Ahmed (saltanatı 1603-1617)'in ihsanını beklemekte ve emredildiğinde her yıl şehname kaleme alabileceğini dile getirmektedir (712-714, 717-721,734, 735).

---

²¹ Burada geçen Şeh-nâme ve Nusret-nâme kelimelerinin özel ad olmayıp tür adı olma ihtimali vardır.

C. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

XVII. yüzyılın edebî şahsiyetlerinden Filibeli Avnî mesnevî müellifi, şehnameci ve âşıkane şiirler kaleme alan şair niteliği ile karşımıza çıkmaktadır.

Biyografik kaynaklarda edebî kişiliği hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunulmamaktadır. Bu hususta kendini şâ'ir-i şîrîn-kelimât (193), pâkîze-edâ, senâ-kâr-ı kibâr-ı ulemâ (165) gibi sözlerle ifade eden şair, manzum ve mensur eserleriyle tanındığını, tab'-ı büleld diye belirttiği edebî kabiliyetinin Allah'ın lütfu olduğunu ileri sürmektedir (228, 229).

Kendisine Allah tarafından bağışlanan şairlik yeteneğinin pek az insana nasip olacağını dile getirir (320). Sözü'nün şekerden tatlı, inciden değerli olduğunu belirtir (1072).

Avnî eser yazarken sözü uzatmamanın icap ettiğini, insanları çok uzun yazarak sıkmamak gerektiğini, çok söyleyenin çok yanılacağını, muhtasar eserlerin daha makbul olacağını kabul eder (1121-1124).

Mesnevîsini de istese birkaç kitap hâlinde ve uzunca yazabileceğini beyan ederken yukarıdaki beyitlerde açıkladığı sebeplerle kısa yazdığına imada bulunur (1194).

Yaşadıklarını kaleme alan Avnî'nin mesnevîsinde anlattıkları, "...Osmanlı kadılarından günümüze ulaşan şahsî hatıra, mütalaa ve gözlem gibi malzeme yok denecek kadar azdır"²² şeklinde belirtilen nadir metinler kategorisine dâhil edilebilir. Bunları "hissî tarih metinleri"²³ olarak da değerlendirmek mümkündür. Mesela aşağıdaki beyitlerde cahillerin ve güçlülerin kadı olduğu, onların halka ağır vergiler yüklediği, geliri yüksek mansıpları liyakatsiz kimselerin ele geçirdiği belirtilmektedir (686-795, 791,792, 812-814)

²² İlber Ortaylı (2001). "Osmanlı Devletinde Kadı". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C 24. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 69.

²³ Ali Fuat Bilkan (2002). "İki Sulhiyye Işığında Osmanlı Toplumunda Barış Özlemi". *Türkler*. C 12. 598.

Avnî yazdıklarıyla döneminin şuurlu aydını, cesur bir tanığı durumundadır. I. Ahmed döneminde meydana gelen isyanları, adaletsizlikleri, sosyal problemleri dile getirir ve bunların sebebi olarak da âlimlere karşı kötü muameleleri, üst seviyedeki yöneticilerin gafletlerini gösterir. Bu yöneticilere yaptığı tenkit ile padişahı da bilgilendirir (698-712).

Şair kendisinin de dâhil olduğu döneminin ilmiye sınıfının yanı sıra askeriye sınıfını da tenkit eder (888-890, 994, 995, 999).

Avnî'nin mesnevîsinde hem kendisine hem de meslektaşlarına nasihat önemli derecede yer alır. Şu örnekler israftan kaçınmak, paraya karşı hırslı olmamak, dini dünyaya değişmemek, malı biriktirip akıllıca harcamak hususlarındadır (831-833, 863, 1085).

Avnî'nin öğütlerinin bir kısmı uzleti tercih etmek, tevekkül etmek, bir mürşid-i kâmile bağlanıp ona hizmet etmek, masivadan uzak durmak, nefs-i emmâreye uymamak gibi tasavvufi mahiyettedir (824, 825, 1010, 1014, 1101).

Tezkirelerde Avnî'ye ait olarak gösterilen şu beyitler, onun âşıkane şiirler de yazdığının delili olacak özelihtedir:

Olmazdı felek mihnet ile başuma zindân
Habs itmese dil Yûsufın ol çâh-ı zenahdân

Çak böyle güzel gösteren âyînede aksün
Hüsn-i nazarundur senün ey gözleri fettân

Gûyâ meh-i nev geldi hamel burcına Avnî
Hançerle o şeh eyledi kebş-i dili kurbân"²⁴

Ebr-i zülfin gün yüzünden ber-taraf kılmış o mâh
Şübhe kalmadı bu gün bildüm hevâ nev-rûzdu

N'ola meyl itse meye aşk-ı cevânân ile dil
Hûb olur şimden gerü âb u hevâ nev-rûzdu

²⁴ Abdülkerim Abdülkadiroğlu (1985). *İsmail Belîğ Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yay. 361, 362.

Olma Avnî atlas-ı çarhun sakın âvâresi
Hil'at-ı eltâf-ı şâhı kıl recâ nev-rûzdur ”²⁵

---

²⁵ Pervin Çapan (2005). *Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idü'l-Eş'âr) İnceleme –Metin-İndeks*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yay. 378.

II. BÖLÜM

TUHFETÜ'L-HÜKKÂM

A. ESERİN TANITILMASI

1. Adı

Avnî'nin, mesnevîsine hâkimlere armağan anlamına gelen *Tuhfetü'l-Hükkâm* ismini verdiği kabul edilebilir. Eserin başında da bulunan bu ismi, *İhtitâm-ı Nazm-ı Kitâb-ı Nâ-yâb el-Müsemmâ Bi-Tuhfeti'l-Hükkâm*,²⁶ *Târîh-i İhtitâm-ı Kitâb-ı Tuhfetü'l-Hükkâm* başlıklarında ve kitabının tamamlanılışına düşürdüğü tarihte de anmıştır:

Bu kitâbuñ tamâmına hâtif
Târîhin didi “Tuhfetü'l-Hükkâm” (1197)

Ayrıca Arapça kurallara göre olan *Tuhfetü'l-Hükkâm* ile aynı anlamdaki Farsça *Tuhfe-i Hükkâm* tamlamasını da iki beyitte kullanmıştır (533, 1117). Bir yerde de *Menâkıbu'l-Hükkâm* ibaresini tercih etmiştir (1187).

Avnî'nin mesnevîsinin ismiyle ilgili olarak zikrettiği *Tuhfetü'l-Hükkâm* (üç kez), *Tuhfe-i Hükkâm* (iki kez), *Kitâb-ı Tuhfetü'l-Hükkâm* (bir kez), *Menâkıbu'l-Hükkâm* (bir kez) sözleri, kitabıyla ilgili olarak birden çok isim kullandığını gösteriyor. Bununla birlikte, üç kez kullanılması, birinde kitabın başlığı olarak yazılması, *Tuhfe-i Hükkâm* sözü ile yakınlığı, ayrıca *Kitâb-ı Tuhfetü'l-Hükkâm* ibaresinde de yer alması, mesnevînin *Tuhfetü'l-Hükkâm* adının daha çok tercih edildiğini akla getiriyor.

Ayrıca eseri hakkındaki kullandığı *tuhfe-i nev*, *tuhfe-i hûb*, *nazm-ı hûb*, *nazm-ı mu'teber*, *nazm-ı pâk* gibi sözler, mesnevîsinin ismi olarak değil de onun vafında sarf edilmiş ibareler olarak kabul edilebilir (550, 1118, 1124, 1186, 1188)

---

²⁶ Buradaki *Tuhfetü'l-Hükkâm* tamlaması, bi harf-i ceri sebebiyle *Tuhfeti'l-Hükkâm* şeklinde yazılmıştır.

2. Türü

Avnî, Tuhfetü'l-Hükkâm'ın hasbihâl, sergüzeşt-name, nasihat-name olduğunu söyler. Başlık ve beyitlerde bunlarla ilgili sözleri şöyle kullanır:

Sohbet, dertleşme, dert yanma, hâlini bildirme, karşılıklı konuşma anlamlarındaki “hasb-i hâl” tamlaması bir başlığın (Makâle-i Sâdise) yanı sıra beyitlerde geçer (470, 627, 726, 1128, 1133, 1188).

Sergüzeşt-name ile ilgili olan ve serüven, baştan geçen olay, macera anlamlarındaki ser-güzeşt kelimesi de kullanılır (241, 527, 629, 1194).

Nasihat-name olduğunu çağrıştıracak pend, ibret, nasihat, nush kelimelerinin yanı sıra nasihat-nâme sözüne yer verilmiştir (802, 803, 819, 840, 1070, 1071, 1109, 1110, 1127).

Avnî'nin eseri hakkında söyledikleri sözlere ve mesnevîsinin muhtevasına dikkat edildiğinde eseri bir türle vasıflandırmak mümkün görülmemektedir. Çünkü Tuhfetü'l-Hükkâm, hasbihâl, sergüzeşt-name, nasihat-name özelliklerini taşımaktadır.

Burada şu hususlar da belirtilmelidir ki şair, eserde anlattıklarını kimseden almadığını, onların daha önce işitilmemiş olduğunu; kendi başına gelenleri beyan ettiğini söylemektedir (1160, 619).

Bu beyitlerde dile getirilen hususların çoğunlukla isabetli olduğunu söylemek mümkündür. Ancak kendisinin dışında hikâyesine yer verdiği şahsiyetlerle ilgili söylediklerini bir kimseden duymuş veya herhangi bir kaynaktan okumuş olmalıdır.

3. Yazılış Sebebi

Avnî eserini yazma sebeplerini mesnevînin muhtelif yerlerinde açıklar.

Makâle-i rabi'a (dördüncü makâle)da, eseriyle mevâlîye²⁷ derdini anlatma fırsatı bulmak gayesindedir (326, 327).

Makâle-i sâdisse (altıncı makâle)de mesnevîsinin telif sebeplerini açıklar: Bunlar, fani dünyada kıyamete kadar isminin yaşaması, hayırla anılmak, kadıların hâllerini anlatmak, kendisinin ve meslektaşları olan kadıların macerasını dile getirmek, âlimlerin merhametini kazanmaktır (517-522, 526, 527, 530).

Kitabın bitiş bölümünde, eserini muhtasar olarak telif ettiğini, onu âlimler ve hâkimler için kaleme aldığını, onlara hâlini arz etmek istediğini dile getirir (1126, 1133, 1184).

4. Yazılış Tarihi

Tuhfetü'l-Hükkâm'da söz konusu edilen en son tarih H. 1017/ M. 1608-9'dur. Buna göre, adı geçen eseri bu tarihte veya bundan sonraki bir tarihte kaleme alınmış olmalıdır (474, 475). Ayrıca mesnevînin son beytinde bitirilişine de tarih düşürülmüştür:

Bu kitâbuñ tamâmına hâtif
Târîhin didi “Tuhfetü'l-Hükkâm” (1197)

Ancak buradan çıkan H. 988/ M. 1580-81 tarihini kabul etmek mümkün görülmemektedir. Çünkü bu tarihte yazılan bir kitapta yukarıda geçtiği üzere 1017/ M. 1608-9'dan bahsedilmesi beklenemez. Bu problem muhtemelen tarih mısraının imlâsından kaynaklanmaktadır.²⁸

²⁷ Mevâlî ile yüksek rütbeli vilayet kadıları kastedilir. Altı sınıftan oluşur: Devriye mevâlîsi (Maraş, Bağdat, Sofya, Belgrad, Antep, Konya), Mahreç mevâlîsi (Kudüs, Halep, Tırhala, Yenişehir, İzmir, Galata, Selanik, Eyüp), Bilâd-ı Hamse (Bursa, Şam, Mısır, Edirne, Filibe), Harameyn (Mekke, Medine), Galata, İstanbul kadıları (Midhat Sertoğlu (1986). *Osmanlı Tarih Lügati*. İstanbul: Enderun Kitb. 223; İlber Ortaylı (2001). “Osmanlı Devletinde Kadı”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C 24. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 71). Avnî'nin mevâlî ile öncelikle şeyhülislam ve kazaskerleri ifade ettiği söylenebilir.

²⁸ Bu tarih mısraının bulunduğu manzume, tarih türleri bakımından incelenmiş; ama kabul edilebilecek bir tarih çıkarılamamıştır.

5. Beyit Sayısı

Tuhfetü'l-Hükkâm'ın beyit sayısı 1197'dir. Bunlara iktibas edilen şiirler yani yedi bendlik tahmîs (Filibeli Vecdî'nin olup 875. beyitten sonra yer almakta), iki matla beyti (biri Üsküblü Vâlihî'nin biri de muhtemelen bir naibinin Vâlihî'ye cevabı olup 933. beyitten sonra yer almaktadırlar) dâhil değildir.

SONUÇ

XVII. yüzyıl şairlerinden Filibeli Avnî'nin hayatı, eserleri, edebî kişiliği ve Tuhfetü'l-Hükkâm adlı mesnevîsi ile ilgili çalışmamızda elde edilen sonuçlar şöyle dikkatlere sunulabilir:

1. XVI. yüzyılın son çeyreğinde doğduğu söylenebilecek Avnî, XVII. yüzyılın ikinci yarısında (öl. H. 1075/ M. 1664-65) vefat etmiştir. Şuara tezkirelerine göre eski Türk edebiyatında yer alan Avnî mahlaslı on dokuz şairden biridir. Asıl adı Mahmûd'dur. İstanbul'da medrese tahsilini tamamladıktan sonra mülâzım olmuş, Rumeli'nin birçok merkezinde kadılık ve müderrislik yapmıştır. Kendisine verilen mansıpların hiç birinden memnun kalmamış; sürekli olarak bunlardan şikâyet etmiştir. Şairlerin sultanı unvanlı Bâkî'nin dânişmendi olan Avnî, sonraki yıllarda da yanında kassâm ve rûz-nâmçeci olarak görev yapmıştır. Şiirlerini beğenen Lala Mehmed Paşa'nın iltifatına ve ihsanına mazhar olunca şehnameci tayin edilmiştir. Mesnevîsinden hareketle, Azîz Mahmûd Hüdâyî'ye ve onun kurduğu Celvetiyye tarikatine bağlı olduğu düşünülebilir.

2. Avnî'nin mevcut Tuhfetü'l-Hükkâm adlı mesnevîsinin yanı sıra Şeh-nâme'sinin de olduğu kendisi tarafından belirtilmektedir. XVII. yüzyıl klasik Türk edebiyatında mesnevî müellifi, şehnameci ve âşıkane şiirler kaleme alan şair niteliği ile karşımıza çıkmaktadır.

3. Şair, mesnevîsi ile ilgili olarak birbirlerine benzeyen birden çok isim kullanmıştır. Kitabın başlığı olarak yazılması ve daha çok zikredilmesi sebepleriyle biz de Tuhfetü'l-Hükkâm adını kullanıyoruz.

4. Tuhfetü'l-Hükkâm, hasbihâl, sergüzeşt-name, nasihat-name özelliklerini taşıdığından onu bir türle adlandırmak mümkün görülmemektedir. Şair de eseri hakkında hasbihâl, sergüzeşt-name, nasihat-name sözlerini sarf etmektedir.

5. Avnî eserini yazma sebeplerini fani dünyada kıyamete kadar isminin yaşaması, hayırla anılmak, mevâlîye derdini anlatmak,

kendisinin ve meslektaşları olan kadıların macerasını, hâllerini dile getirmek şeklinde açıklar.

6. Tuhfetü'l-Hükkâm'ın tamamlanmasına son beytinde H. 988/ M. 1580-81 tarihi düşürülmüştür. Ancak bu yılı kitabın bitirildiği tarih olarak kabul etmek mümkün görülmemektedir. Bu eserde söz konusu edilen en son tarih H. 1017/ M. 1608-9'dur. Dolayısıyla kitap da H. 1017/ M. 1608-9 yılında veya bu yıldan sonra yazılmış olmalıdır.

7. Tuhfetü'l-Hükkâm mesnevîsi klasik tertibe uygundur; giriş bölümü, konunun işlendiği bölüm ve bitiş bölümüne sahiptir.

8. Metni hazırlanan Tuhfetü'l-Hükkâm'da ilmiye sınıfına mensup bir kadı olarak yaşadıklarını, çektiği sıkıntıları kaleme almakta; çağının tanığı gibi davranmakta, öncelikle ilmiye sınıfı olmakla birlikte çağdaşı aydınları ve idarecileri cesurca uyarmaktadır. Onlara İmâm-ı A'zâm Ebû Hanîfe, Kadı Beyzâvî, Azîz Mahmûd Hüdâyî gibi şahsiyetlerin özellikle kadılık mesleğindeki tutumlarını örnek olarak göstermektedir. Herkese hitap edecek şekilde israftan kaçınmak, paraya karşı hırslı olmamak, dini dünyaya değişmemek gibi hususlarda nasihat da vermektedir. Nasihatlerinin bir kısmı da tevekkül etmek, mürşid-i kâmile tabi olup ona hizmet etmek, masivadan uzak durmak, nefis-i emmâreye uymamak gibi tasavvufî mahiyettedir. Öğüt verirken ayet ve hadisleri de delil olarak göstermektedir.

9. Mesnevîde genellikle sadeye yakın ve anlaşılması kolay bir dil kullanılmıştır. Bununla birlikte başlıklarda çoğunlukla ağır bir dil, münşiyâne üslûp dikkati çeker. Az da olsa arkaik Türkçe kelimeler ve eklerle karşılaşmaktadır. Anlatımda yer yer deyimlerden, atasözlerinden ve kelimeleri kibar denilecek ibarelerden yararlanılmıştır. Eleştiri yapılırken dahi kaba sayılabilecek kelimeler ve deyimlere yer verilmemiştir.

10. Tuhfetü'l-Hükkâm'ın hazırlanan metni, bulunabilen bir yazma nüshasına (Süleymaniye Kütüphanesi Hasan Hüsnü Paşa Bölümü, Nu.: 1040/I) dayanmaktadır.

11. Avnî'nin Tuhfetü'l-Hükkâm'ını tarihî olaylara yeni bakışlar kazandıracak "hissî tarih metinleri"nden kabul etmek mümkündür.

Bu sebeplerle bu mesnevînin özellikle Osmanlı tarihi ve Türk hukuk tarihi araştırcılarının bakış açılıyla da değerlendirilmesinin önemine işaret etmek istiyoruz.

KAYNAKÇA

- Abdülkadiroğlu, Abdülkerim (1985). *İsmail Belîğ Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yay.
- Acaroğlu, M. Türker (2006). *Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yay.
- Akbayar, Nuri (2003). *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- Avnî. *Tuhfetü'l-Hükkâm*. Süleymaniye Ktp. Hasan Hüsnü Paşa Böl. Nu. 1040.
- Bilkan, Ali Fuat (2002). "İki Sulhiyye Işığında Osmanlı Toplumunda Barış Özlemi". *Türkler*. C 12. 598-605.
- Bursalı Mehmed Tâhir (2000). *Osmanlı Müellifleri*. C I. İstanbul: Bizim Büro Yay.
- Çapan, Pervin (2005). *Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'idî'l-Eş'âr) İnceleme –Metin-İndeks*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- Kırbyık, Mehmet (2008). *Avnî- Tuhfetü'l-Hükkâm*. Konya: Tablet Yay.
- Mehmed Süreyyâ (1311). *Sicill-i Osmânî Yâhûd Tezkire-i Meşâhîr-i Osmânîye*. C. III. İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Mehmed Süreyyâ (tarihsiz). *Sicill-i Osmânî Yâhûd Tezkire-i Meşâhîr-i Osmânîye*. C. IV. İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Müstakîm-zâde Süleyman Sa'deddin Efendi (2000). *Mecelletü'n-Nisâb Fi'n-Neseb ve'l-Künâ ve'l-Elkâb*. Süleymaniye Ktp. Hâlet Efendi Böl. Nu. 628'den Tıpkı Basım. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- Ortaylı, İlber (2001). "Osmanlı Devletinde Kadı". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 24. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- Pakalın, Mehmet Zeki (1993). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. C. I-III. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yay.

- Sertoğlu, Midhat (1986). *Osmanlı Tarih Lügatı*. İstanbul: Enderun Kitb.
- Sezen, Tahir (2006). *Osmanlı Yer Adları (Alfabetik Sırayla)*. Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yay.
- Şemseddin Sâmî (1996). *Kâmûsu'l-A'lâm*. Ankara: Kaşgar Yay.
- Şeyhî Mehmed Efendi (1989). *Vakâyi'ü'l-Fuzalâ (Şakayıku'n-Numaniye ve Zeyilleri)*. Hzl. Abdülkadir Özcan. C. I. İstanbul: Çağrı Yay.
- Tuman, Mehmet Nâil (2001). *Tuhfe-i Nâilî Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*. C II. Hzl. Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatçı. Ankara: Bizim Büro Yay.

III. BÖLÜM

METİN

A. ESERİN NÜSHASI

Araştırmalarımız sonucunda Tuhfetü'l-Hükkâm'ın bir yazma nüshasını tespit etmiş bulunmaktayız. Bu nüsha Süleymaniye Kütüphanesi Hasan Hüsnü Paşa bölümündedir.

Bu nüshanın tavsifini şöyle yapabiliriz:

Süleymaniye Kütüphanesi Hasan Hüsnü Paşa Bölümü, Nu.: 1040/I. (Kısaltması:S).

41 varak, 1197 beyit, 195x110 (145x60) mm, çift sütun, çoğunlukla 17 satır (bazı satırlar farklı sayıda: 18b, 32a, 18 satır; 33b, 13 satır; 34a, 9 satır; 34b 16 satır), ta'lik yazı, istinsah tarihi kaydı yok, müstensih belirtilmemiş, başlıklar kırmızı; fligranlı, krem renkli, âhârlı kâğıt; sırtı meşin, kapakları mukavva cilt içindedir.

Eserin ilk ve son beyitleri şunlardır:

İftitâh-ı suhan-ı ehl-i kemâl
Nâm-ı a'lâ-yı Hudâ-yı müte'âl

Bu kitâbuñ tamâmına hâtif
Târîhin didi “Tuhfetü'l-Hükkâm”

B. METNİN HAZIRLANMASINA DAİR AÇIKLAMALAR

1. Tuhfetü'l-Hükkâm'ın transkripsiyonlu metni, Süleymaniye Kütüphanesi Hasan Hüsnü Paşa Bölümü, Nu.: 1040/I'de bulunan yazma nüshasından yola çıkılarak hazırlanmıştır. Bu nüshanın kısaltması da “S” harfi ile gösterilmiştir.

2. İlmî çalışmalarda kabul gören transkripsiyon işaretleri kullanılmıştır. Vâv-ı ma'dûleler h^vâb, ebced-h^vân, h^vâce-zâde kelimelerinde olduğu üzere üst simge olarak yazılmıştır.

3. Her beyte numara verilmiştir. Ancak iktibas edilen ve farklı kalıplarla yazılmış yedi bendlik tahmîs (Filibeli Vecdî'nin olup 875. beyitten sonra yer almakta) ile iki matla beyti (biri Üsküblü Vâlihî'nin biri de muhtemelen bir naibinin Vâlihî'ye cevabı olup 933. beyitten sonra yer almakta) numaralandırılmamıştır.

4. Varak numaraları metnin başında ve sol tarafında verilmiştir.

5. Okunuşunda tereddüt edilen kelimelerin karşısına (?) yazılmıştır. Anlam veya vezin düşünülerek metne eklenen harf ve kelimeler [ ] işareti içerisinde gösterilmiştir. Aynı düşüncelerle yazma nüshada olduğu hâlde bazı kelimeler metinden çıkarılıp yerine uygun bulunanlar konmuştur. Metne alınanlardan sonra yazma nüshada bulunduğu hâlde metne alınmayanlar, dipnotta gösterilmiştir.

6. Metinde iktibas edilen Arapça ibareler “ ” işaretleri içerisine alınmış ve bunların anlamları da dipnotta verilmiştir.

7. Hadis iktibaslarında yazmada kısaltılarak yazılan ayın ve mîm 'Aleyhi's-Selâm (22b, 30b, 37a); re, dâd ve he, *Radiya'llâhü 'Anh* (29a, 30b); , sâd, lâm, ayın ve mîm *Salla'l-lâhü 'Aleyhi ve Sellem* (29a) olarak açıkça yazılmıştır.

8. Vezne uymayan mısralara, bir düzeltmede bulunulamayınca dipnotlarda “Mısra vezne uymamaktadır.” şeklinde işaret edilmiştir.

9. Nüshada çoğunlukla hemze ve ye harfleriyle birlikte istinsah edilen câ'iz, nâ'ib, mâ'il, dâ'imâ gibi kelimeler hemzeli şekilleriyle yazılmıştır.

11. Yazma nüshada müstensihden kaynaklanan ve devamlı tekrarlanan harf yazımı hatalarına, anlam değişmediği takdirde dipnotlarda temas edilmemiştir. Bu tür hatalar da genellikle hâ ile hı, ze ile zel arasında yapılmıştır.

C. TRANSKRİPSİYONLU METİN

TUHFETÜ'L-HÜKKÂM

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1b 1 İftitâh-ı suhan-ı ehl-i kemâl
Nâm-ı a'lâ-yı Hudâ-yı müte'âl
- 2 Hâlik u Rezzâk u Rahmân u Rahîm
Kâdir ü Nâsır u 'Allâm u 'Alîm
- 3 Hâlik-ı 'âlem olan Hak oldur
'Âleme Hâkim-i mutlak oldur
- 4 Hâlikuñ zikr-i cemîli her ân
Kimde kim dâ'im ola vird-i lisân
- 5 Olup ol mazhar-ı lutf-ı Bârî
Hatm olur hayr ile cümle kârı
- 6 Her sözüñ evvelidür nâm-ı Hudâ
Zikr-i Hak dilde gerek subh u mesâ
- 7 Reh-nümâ olmag için hûb u latîf
Bize Hak kıldı 'atâ şer'-i şerîf
- 8 Kula oldur gice gündüz lâzım
Hidmetinde ola dâ'im kâ'im
- 9 Emr-i ma'rûf ile hem 'âmil ola
Nehy-i münkerden ide cümle ibâ

- 10 Mü'min olana yiter pend-i kavî
Nass-ı Kur'ân u hadîs-i nebevî
- 11 Ümmet-i Ahmed iseñ kılma 'inâd
Yüri ol şer'e mutî' u münkâd
- 12 Sâlik olan kişiler ol râha
Buldılar togru yolu Allâha
- 13 Yañılup kej giden ol yola müdâm
Oldılar iki cihânda bed-nâm
- 14 Sâlik-i râh-ı şerî'at olıgör
Vâsıl-ı bahr-i hakîkat olıgör
- 2a 15 Hâssa-i şer'e idenler hidmet
Buldılar iki cihânda 'izzet
- 16 Ne sa'âdet bu ki 'âlim olasın
'Adl ile kâdî vü hâkim olasın
- 17 Gözedüp kavlı-i Resûl ü Mevlâ
Eyleyüp şer'-i şerîfi icrâ
- 18 Bî-sebeb ol tama'-ı hâmı koyup
Cem'-i mâl itmege ikdâm[1] koyup
- 19 Rızk-ı maksûmuña kâni' olasın
Zâlimüñ zulmine mâni' olasın
- 20 İki 'âlemde seni Hazret-i Hak
Bahr-i lutfına ider müstagrak

- 21 Efdal-i tâ'at-i Rabbü'l-'izzet
'Adl ile şer'e olupdur hidmet
- 22 Er iseñ 'adl ile bir nâm eyle
Müstakîm olmaga ikdâm eyle
- 23 Dâ'imâ 'ilm ile 'âmil olıgör
'Adl ü dâd itmege mâ'il olıgör
- 24 Rahmet aña ki 'adâletle gide
Nâminı haşre degin zinde ide

Âgâz-ı Kelâm-ı Hamdele-i Sa'âdet-Peyâm ve
Bast-ı Mukaddemât-ı Mehâmid-i Magfîret-Encâm

- 25 Hamd-i bî-had o Hudâ-yı ezele
Şükr-i bî-'add ni'am-ı Lem-yezele
- 26 Ol ki halk eyledi bu nüh felegi
Pür idüp ins ile cinn ü melegi
- 27 Yog iken 'âlemi ol var itdi
Kudret ü hikmetin izhâr itdi
- 28 Budur ol emr-i sa'âdet-makrûn
Didi kevneyne hemân "kûn fe-yekûn"²⁹
- 29 Bir avuç balçuga kıldukda nazar
Oldı anda suver-i nev'-i beşer

²⁹ "...ol (der ve o hemen) olur." Bakara Sûresi 2/117; Âli İmrân Sûresi 3/47, 59; En'âm Sûresi 6/73, Nahl Sûresi 16/40; Meryem Sûresi 19/35; Yâ-Sîn Sûresi 36/82; Mü'min (Gâfir) Sûresi 40/68.

- 30 Âdemün 'izzet ü şânında Hudâ
Buyurupdur "ve lekad kerremnâ"³⁰
- 2b 31 Çünkü Hak Âdeme tekrîm itdi
Kendü esmâsını ta'lîm itdi
- 32 Âdeme oldı melâ'ik mescûd
Kıldı şeytân[1] 'inâdı merdûd
- 33 Vahdeti kesrete bâ'is oldı
Yir yüzi nev'-i beşerle toldı
- 34 Enbiyâ geldiler olmaga delîl
Kıldılar ni'meti gufrân-ı sebîl
- 35 Kimine bâ'is-i rahmet oldı
Kiminün kârı şekâvet oldı
- 36 Hâlik-ı³¹ 'âlem odur hikmeti çok
Râzık-ı 'âlem odur ni'meti çok
- 37 Ne durur hikmet-i Rabbü'l-müte'âl
Müte'âkıb bu cemâl ü bu celâl
- 38 Ugradur derde dil-i Eyyûbı
Gam-ı hecre düşürür Ya'kûbı
- 39 Kimini 'âşık-ı dîdâr eyler
Kimini derde giriftâr eyler
- 40 Kudret ü hikmeti çok Kâdir-i pâk

³⁰ "Gerçek şu ki biz âdem oğullarını üstün ve onurlu kıldık." İsrâ Sûresi 17/70.

³¹ 36a Hâlik-ı: Hâlikı S.

İremez künhine 'akl ü idrâk

41 İder ednâ kulını şâh-ı cihân
Halk-ı dünyâyâ olur hükmi revân

42 Lutf ider bir kulına taht ile tâc
Bir kulın habbeeye eyler muhtâc

43 Kiminüñ câmesi dîbâ vü harîr
Kimi bulmaz geye bir köhne hasîr

44 Bu ne hikmet bu ne kudret 'acebâ
Bir gedây[1] şeh ider şâhı gedâ

45 Gerçi kim lutf ile kahrı mevcûd
Her kişi hâline râzî hoşnûd

Münâcât u 'Arz-ı Hâcât Be-Cenâb-ı Hazret-i
Refî'i'd-Derecât

46 Yâ İlâhî o Habîbüñ hakkı
Cümle derdlüye tabîbüñ hakkı

3a 47 Cümle ahvâlüme 'ârif sensin
Zâhir ü bâtnuma vâkıfsın

48 Eyledüñ çün beni hem-nâm-ı Resûl
Nâ-murâd eyleyüben itme melûl

49 Enbiyânuñ şeref ü 'izzetiçün
Evlîyânuñ kerem ü rütbetiçün

50 Yâ Rab ol ism-i Kerîmüñ hakkı
Rif'at-i 'arş-ı 'azîmüñ hakkı

51 Vuslat-ı Âdem ü Havvâ hakkı

‘İzzet-i kurb-ı Mesîhâ hakkı

52 Yûsufa vuslatıçün Ya’kûbuñ
Mihnete sabrıçün Eyyûbuñ

53 Şeref-i Hazret-i Mûsâ hakkı
Tûrdaki nûr-ı tecellâ hakkı

54 Enbiyâ hâtemi Ahmed hakkı
Yâ Rab ol nûr-ı Muhammed hakkı

55 Kılma ‘Avnî kuluñ ‘âlemde melûl
Eyle hep hayr du’âsın makbûl

56 Cümle maksûdını hâsıl eyle
Rahmetüñ bahrine vâsıl eyle

Der-Na’t-i Cemîl-i Hazret-i Risâlet-Meâb ü
Nübüvvet-Nisâb ve Menâkıb-ı Latîfe-i Bî-Hisâb
Salavâtu’l-lâhi ‘aleyhi ve ‘Alâ Cemî’i’l-Ashâb

57 Ba’de hamd-i ni’am-ı lutf-ı Hudâ
Kılalum na’t-ı şeh-i her dü serâ

58 A’zam u ekrem-i şâhân-ı rûsûl
Enbiyâ hâtem[i] hâdî-i sübûl

59 Efdal ü eşref-i nesl-i Âdem
A’lem ü ekmel-i halk-ı ‘âlem

60 Mebde’-i her dü cihân asl u usûl
Hazret-i Ahmed ü Mahmûd u Resûl

61 Ümmetinden ola ol şâha müdâm

Rûh-ı pâkine tahiyyât u selâm

- 3b 62 Şerefine dü cihân nüh eflâk
Halk olındı didi ol Kâdir-i pâk
- 63 Geldi 'izzetle cihâna ol nûr
Oldı halka sebeb-i zevk u sürûr
- 64 Çihl sâl eyledi çün sabr-ı cemîl
Geldi Hakdan aña bir gün Cibrîl
- 65 Didi lutf ile kılup 'izzet-i nâm
Yâ Muhammed saña Hak kıldı selâm
- 66 Halkı var da'vet-i İslâm eyle
Hak Resûl olduguñ i'lâm eyle
- 67 Gûş idüp anı Resûlü's-sakaleyn
Oldı envâr-ı nübüvvet ile zeyn
- 68 Cebre'îl'ün haberi virdi sürûr
Kıldı ol hidmete sarf-ı makdûr
- 69 Hânedânına kılup anı beyân
'Arza kıldı aña evvel îmân
- 70 Dahi Bû Bekr ü 'Ömer 'Osmâna
Hazret-i Haydara hep ihvâna
- 71 Kıldı İslâm ile 'arz-ı ikbâl
Geldi îmâna işiden f'îl-hâl

- 72 Çâr yârı gelicek İslâma
Hep salâ eyledi hâss u ‘âmma
- 73 Her kese ‘arza-i İslâm itdi
Hâlikuñ birliğin i’lâm itdi
- 74 İşiden geldi müselmân oldı
Mazhar-ı rahmet-i Rahmân oldı
- 75 Çün ‘inâd itdi Ebû Cehl-i la’în
‘Âkıbet gitdi cahîme bî-dîn
- 76 Aña tib’iyyet idüp çün küffâr
Kıldılar Hakkı Resûli inkâr
- 77 Mu’cizât istedi niçe ahmak
Bir işâret ile mâh oldı dü şak
- 78 Söyledi bunca cemâdât u tuyûr
Böyle çok mu’cizeler kıldı zuhûr
- 4a 79 Gördiler gelmediler îmâna
İ’timâd itmediler Kur’âna
- 80 Kıldılar küfr ü ‘inâda ısrâr
Oldılar cümle muhalled fi’n-nâr
- 81 Eyledi anları şeytân igvâ
La’netu’llâhi ‘Aleyhim ebedâ
- Ahvâl-i Mi’râc-ı Sa’âdet-İbtihâc
Medh-i Çâr Yâr-ı Güzîn Rıdvânu’l-lâhi ‘Aleyhim
Ecma’în

- 82 Allâh Allâh bu zehî lutf-ı³² ‘azîm
Bize ihsân ola cennât-ı na’îm
- 83 Nûr-ı Ahmed ki delîl oldı bize
Ol şefî’ olsa n’ola cümlemüze
- 84 Bu kamu zıkr olınan mevcûdât
Şeref-i Ahmed içün buldı sebât
- 85 Yine fânî ider ol âfâkı
Zât-ı pâki durur ancak bâkî
- 86 Leyle-i Kadr idi bir gice meger
Buldı ‘âlem dükeli zînet ü fer
- 87 Cebre’îl itdi Burâk ile nüzûl
Tâ ki mi’râc ide ol gice Resûl
- 88 Rûh-ı kudsî gibi mahbûb-ı Vedûd
Kıldı bir ânda semâvâta su’ûd³³
- 89 “Kâbe kavseyni ev ednâ”³⁴ da Habîb
Oldı kurb-ı “fetedellâ”³⁵ ya karîb
- 90 Söyleşüp Hakk ile bî-savt u hurûf
Oldı mi’râcı Resûlün ma’rûf
- 91 Menzileyne yine nâzil oldı
Bu haber halk-ı cihâna toldı

---

³² 82a lutf-ı: lutf u S.

³³ 88b şu’ûd: su’ûd S.

³⁴ “İki yay mesafesi kalıncaya kadar, hatta daha da yakınına.” Necm Sûresi 53/9.

³⁵ “ Ve sonra yaklaşarak yanına geldi” Necm Sûresi 53/8.

- 92 'Akl-ı kâsır anı ta'bîr idemez
Kalem evsâfını tahrîr idemez
- 93 Aña kâdir degül insân-ı za'îf
Kıla evsâf-ı Resûli ta'rîf
- 94 Medh iderken anı Hâlik bi'z-zât
Hiç mahlûka düşer mi kelimât
- 4b 95 Çâr yâr oldı güzîn-i ashâb
Ya'nî Bû Bekr 'Ömer İbnü'l-Hattâb³⁶
- 96 Hâssa kim Hazret-i 'Osmân u 'Alî
Yazdı levh üzre kalem hatt-ı celî
- 97 Fi'l-mesel lafz-ı nübüvvetde fakat
Çâr yâr oldı hemân çâr nukat
- 98 Hâssa kim seyyid-i şubbân Haseneyn³⁷
Zînet-i cennet olan mazlûmeyn
- 99 Sâ'ir etbâ'ı kamu ashâbı
Tâbi'în ümmet olan ahhâbı
- 100 Bahr-i medhinde olur diller güm
Radiya'llâhu ta'âlâ 'anhüm
- 101 Şerefine o Habîbüñ yâ Rab
Ber-murâd eyle kamu ümmeti hep
- 102 Hâssa ki 'Avnî-i bî-mikdârı

³⁶ 95b İbnü'l-Hattâb: Bin el-Hattâb S.

³⁷ 98a Haseneyn: cinnîn S.

Ki anuñ cürm ü günehdür kârı

- 103 Sâlik-i râh-ı şerî'at eyle
Vâsıl-ı bahr-i hakikat eyle
- 104 O Habîb-i Medenî hürmetine
Vâsıl eyle dü cihân 'izzetine
Der-Tazarru'ât-ı Bî-Şümâr Be-Cenâb-ı Hazret-i
Habîb-i Kirdigâr
- 105 Ey Habîb-i Medenî vü Kureşî³⁸
V'ey nübüvvet meyinüñ cur'a-keşi
- 106 Ey 'usât-ı ümeme şefkat iden
Mûcib-i magfîret ü rahmet iden
- 107 Çünkü zâhir ola rûz-ı mahşer
Lutfuñı kıl baña anda reh-ber
- 108 Cürm ü 'isyânuma ol anda şefî'
Mertebem eyle cinân içre refî'
- 109 Dahi dünyâ şerefin hâsıl idüp
'Ulemâ zümresine dâhil idüp
- 110 Beni kıl şer'-i şerîfe hâdim
Niyyetüm hayradur Allâh 'âlim
- 5a 111 İstikâmet ile her subh u mesâ
İdeyin şer'-i şerîfüñ icrâ
- 112 Müstakil olmayıcak ma'zûram

---

³⁸ 105a Kureşî: Kureşî S.

Hâkimüñ emri ile me'mûram

- 113 Tama'-ı hâm ider ekser süfehâ
İstikâmet idemezler aslâ
- 114 Beni ol zümreden itme yâ Rab
İderem 'adl ile insâf taleb
- 115 Bu durur saña recâmuz tahkik
Ehl-i insâfa bizi eyle refik

Der-Şeref [ü] 'İzzet-i 'Ulemâ-i Benî Âdem ve
Muhterem-i Mezheb-i Habîb-i Ekrem A'nî
Hazret-i İmâm-ı A'zam

- 116 Minnet ol Hâlik-ı kevneyne müdâm
'İlm ile kullarına virdi nizâm
- 117 Oldı Hakuñ bize tevfikı refik
Gün gibi rûşen olup togru tarîk
- 118 Gelüp ol efdal-i halk-ı 'âlem
Mûcid-i mezheb İmâm-ı A'zam
- 119 Anuñ isrine gidüp hep 'ulemâ
Kıldılar şer'-i Resûli icrâ
- 120 'Ulemâdandır olan kâdîlar
Hükmine halk-ı cihân râzîlar
- 121 Şerefi 'ilm ile buldı 'ulemâ
Hased eylerse 'aceb mi cühelâ
- 122 'İlm ider sâhibin elbette şerîf

Nûr olur tâ ser ü pâ cism-i kesîf

123 ‘Ulemânuñ şerefine bu delîl
Bu hadîs ile olındı tebcîl

Kâle ‘aleyhi’s-selâm “‘Ulemâ’ü ümmetî ke-
enbiyâ’i Benî İsrâ’îl” sadaka Resûlu’llâh³⁹

124 Bilinür ‘ilm ile cehlün şerefi
Nitekim dürr-i ‘Adenle harfî

125 Fahr idüp fakr ile ekser ‘ulemâ
Kıldılar devlet-i dünyâdan ibâ

5b 126 İki ‘âlemde bulup fevz ü felâh
Kimisi tutdı reh-i zühd ü salâh

127 Mürşid-i kâmile idüp hidmet
Buldılar iki cihânda ‘izzet

128 Fakr u fâkayla kimisi muztar
‘Ömri zilletde geçer şâm u seher

129 Kimisi kâdî-i ‘asker kimi mîr
Kimisi ya’nî ganî kimi fakîr

130 Halka Hak nûrı tecellî kılmış
Hâllü hâlince tesellî kılmış

131 Eyleseñ halka su’âli bir bir

³⁹ Hadis: Allah’ın Resulü –selam üzerine olsun- buyurdu: “Ümmetimin alimleri İsrail Oğulları’nın peygamberleri gibidir.” Allah’ın Resulü doğru söyledi.

Her kişi hâline râzî şâkir

- 132 'Avniyâ kılma sözi tûl u dırâz
'Ulemâ 'ilm ile oldu mümtâz
- 133 'Ulemâdur şeref-i mezheb ü dîn
Nâkıl [ü] hâfız-ı Kur'ân-ı mübîn
- 134 'İlm ile buldı bular hep şerefi
'Ulemâdur o Habîbüñ halefi
- 135 Virdiler 'ilm ile dünyâya nizâm
Geldiler bunca mevâlî-i 'ızâm
- 136 Haşre dek ide Hudâ-yı bî-çün
'Ulemânuñ ŝerefini efzûn
- 137 Hâsıl olup iki 'âlemde murâd
şeref-i 'ilm ola gitdükçe ziyâd
- 138 'Ulemânuñ bilinüp evsâfi
Yâr olur kimler ise eŝrâfi
- 139 Lâzım olan bu mahalde hâlâ
Evvelâ şâha gerek medh ü senâ

Makâle-i Ūlâ

Der-Evsâf-ı Dil-güŝâ-yı Hazret-i Sultân-ı 'Âlî-Nazar
ve Hâkân-ı Rûşen-Güher Ebu'n-Nasr-ı Güzîde-Siyer
Ebu'l-Feth-i Hamîde-Eser Zâbit-i Memâlik-i Rûm u
'Arab u 'Acem Râbit-ı Ferâ'id-i Fevâ'id-i Ümem
A'nî Sultân Ahmed Hân (6a) İbnü's-Sultân Mehmed
Hân Lâ-Zâleti'l-Ekâlîmü Ma'mûreten Bi-Râyeti'd-
Dîni Vemâ Beri-Hati'l-Memâlikü Meskûneten Bi-
'Adlihi'r-Razîne Âminîne Yâ Mu'în

- 140 Ehl-i îmâna du'â lâzım u farz
Aña kim oldı halıfe fi'l-'arz
- 141 Zıll-i Hak ekrem-i nev'-i insân
Eşref ü efdal-i âl-i 'Osmân
- 142 Emr-i ma'rûf ile 'âmil 'âdil
Hazret-i pâdişeh-i deryâ-dil
- 143 Âl-i 'Osmândan olan hayru'l-âl
Ya'nî Hân Ahmed-i ferhunde-hısâl
- 144 Ki odur pâdişeh-i bahr u ber
'Âleme hükmi revân ser-tâ-ser
- 145 Anuñ ednâ kuli begler begidür
Baylar hep kapusunda segidür
- 146 Bir kulin Mısra ki eyler sultân
Biri bahre gider olur kapudân
- 147 'Abd-i fermânı Kırım hânıdur
Cân u dilden kuli kurbânıdur

Makâle-i Sâniye

Şeyhu'l-İslâm ve Müftî'l-Enâm Reîsü'l-'Ulemâ
Üstâdü'l-Fuzalâ Ferîdü'z-Zamân ve Hayderü'd-
Devrân Kıdve-i Erbâb-ı Te[d]kîk u Tavzîh
'Umde-i Ashâb-ı Tahkîk u Tenkîh Fekâre-i
'Ulemâ-i Müteşerri'în Atiyye-i Seniyye-i Cihân-
âferîn A'nî Bihi'l-Mevle'l-Fâzılu'l-Âmil
Muhammed Efendi İbnu'l-Merhûm H'âce
Sa'de'd-dîn Yessera'l-lâhü Murâdâtihî Fî-Küllü
Vaktin ve Hînin

- 148 Söyle ey 'ârif-i pâkîze-kelâm
Eyle tavsîf-i mevâlî-i 'ızâm
- 6b 149 Ya'nî kim Hazret-i h^vâce-zâde
Şerefi fazl ile hark-ı 'âde
- 150 Câmi'-i fazl u hüner Sa'de'd-dîn
H^vâce-i pâdişeh-i rûy-ı zemîn
- 151 Fazl ile olmuş idi mefhar-ı Rûm
Ya'nî kim ol sadef-i bahr-i 'ulûm
- 152 Kodı birkaç dür-i pâkîzesini
Gûş-ı cân u dili âvîzesini
- 153 Her biri lü'lü'-i şeh-vâr oldı
Efser-i şâha sezâ-vâr oldı
- 154 Eyleyüp her biri tahsîl-i kemâl
Buldılar kadr ü şeref Sidre-misâl
- 155 Kıldı lâyıık görüp [ol] Hayy u Kavî
Anları vâris-i 'ilm-i nebevî
- 156 Her biri eşref-i eşrâf-ı kibâr
Her biri sâhib-i temkîn ü vakâr
- 157 Sadr-ı fetvâ aña kim oldı makâm
Fahr-ı kevneyn ile olmuş hem-nâm
- 158 Zâtı pâkini ne hâcet ta'rîf
Sadr-ı fetvâ[y]ı kılupdur teşrîf

- 159 Hak bu kim 'âlim ü hem fâzıldur
Dâ'imâ 'ilmi ile 'âmildür
- 160 Ehl-i 'ilmem diyüben da'vî kılan
Meclisinde olımaz ebced-h^vân
- 161 Niçe evsâfını idem tahrîr
Eylemez aña vefâ 'ömr-i kasîr
- 162 'Avniyâ eyle hemân Hakka niyâz
'Ömrini devletini ide dırâz
- 163 Haşre dek 'izzet ile var olsun
'Avn-i Hak aña nigeht-dâr olsun
- Makâle-i Sâlise
Hâlâ Rûm İli Kâdî-'askeri Olan Efdal-i 'Ulemâ-i
Kibâr ve Ekmel-i Füzalâ Devâyil-İştihâr Muhît-i
Envâr-ı (7a) Kudsiyye Câmi'-i Kemâlât-ı Ünsiyye
Fâzıl Muhakkık Kâmil Müdekkik Muhyî-[i]
Sünenü'r-Resûl Havî-[i] Kavâ'idü'l-Fürû'i ve'l-
Usûli Şifâ-[i] Tahrîr-i Nihrîr Lâzımu't-Tevkîr A'nî
Bihî Mevlânâ ve Seyyidinâ Es'ad Efendi İbnü'l-
Merhûmi'l-Fâzılı'l-Müdekkik H^vâce Sa'de'd-dîn
Tavvele 'Ömrehû İlâ Yevmi'd-Dîn Hazretlerinüñ
Vasf-ı Cemîlleridür
- 164 Söyle ey tûtî-i şîrîn-kelimât
Böyle bîhûde geçürme evkât
- 165 Demidür ey dil-i pâkîze-edâ
Ol senâkâr-ı kibâr-ı 'ulemâ
- 166 Hâlüñi agla birez ey hâme

- Merhamet ola dil-i nâ-kâma
- 167 Nazm ile hâl-i dili şerh eyle
Levh-i dilden kederi tarh eyle
- 168 Sen o dergâha varup sür yüzini
Rahm ide şâyed işidüp sözini
- 169 Hazret-i Es'ad Efendi ki müdâm
Oldı mümtâz-ı mevâlî-i 'ızâm
- 170 'İlm ü fazl ile ferîdi 'asruñ
'Adl ü dâd ile vahîdi dehrüñ
- 171 Bahs-i 'ilm oldugı dem ger açâ fem
'Ulemâ sâkit olur hem mülzem
- 172 Gayrlar hâli anuñla ma'lûm
Mâh-ı tâbân ile gûyâ ki nücûm
- 173 Âb-ı rûy-ı 'ulemâdur el-hak
Melce'-i bay u gedâdur mutlak
- 174 Tab'-ı pâki nitekim âb-ı zülâl
Dilleri kendüye kıldı meyyâl
- 175 Kâdî-i 'asker-i Rûm olsa ne var
Câmi'-i şehri-i 'ulûm olsa ne var
- 7b 176 Ana nisbet ne durur mansıb [u] câh
Belki yanında degül berg-i giyâh

- 177 'İzz ü câh ile degüldür magrûr
Mansıb anuñ şerefiyle mesrûr
- 178 Hak bilür gaybını bî-çün u çirâ
Münhasır anlara emr-i fetvâ
- 179 İki def'a şeh-i ferhunde-nazar
Kıldı Rûm iline kâdî-'asker
- 180 Şâd olup cümle kuzât u hükkâm
Lutfına mazhar olurlar çü tamâm
- 181 'Ulemâ zümresi hep şâkirler
Nâm-ı cûd u keremin zâkirler
- 182 Lutf u ihsânına olup mu'tâd
Aldı her bir kişi hâlince murâd
- 183 Gerçi olmaz bu cihânda kâbil
Halk-ı dünyâyı ziyâfet müşkil
- 184 'Ulemâdan birin itse mesrûr
K'ola zâtı vü zamânı ma'mûr
- 185 Mansıbı ehline tevcîh itmek
Olmadı buncılayın şimdiye dek
- 186 Her kesüñ zannı budur kim tahkîk
Kıla sultânımı islâh-ı tarîk
- 187 Anı mezmûm-ı cihân kıl her dem
Zâlim ü câhil olan bir ben isem

- 188 İdüp anı 'ulemâdan ifrâz
Buyur ana dahi var sen okı yaz
- 189 'İlm ü 'irfândur anuñ âlâtı
İmtihân ile bilinsün zâtı
- 190 'Ulemâ cümle degüldür yeksân
Ehl-i 'ilm olana eyle ihsân
- 191 Bî-garaz 'âlim ü hem 'âdilsin
Hak söze râzî vü hem kâ'ilsin
- 192 Size bu hasleti virmişdür Hak
Kadrüñ 'âlî ola gönlüñ alçak
- 8a 193 Bendeñe merhamet eyle bi'z-zât
Menem ol şâ'ir-i şîrîn-kelimât
- 194 Pey-rev olup⁴⁰ şu'arâ-yı selefe
N'ola 'irfân ile irsem şerefe
- 195 Çünkü ben nâzım-ı evsâfuñ olam
Umaram mazhar-ı eltâfuñ olam
- 196 Sâbıkâ derd-i dili icmâlen
Eyledüm bir iki def'a inhâ
- 197 Gayrılardan kuluñı kıl takdîm
Olmışam muntazır-ı lutf-ı 'azîm
- 198 Tâkatüm yok suhana lâl oldum
Gam ile münkesiru'l-bâl oldum

---

⁴⁰ 194a Pey-rev olup: Pîr olup ben S.

- 199 Fârig ol gel bu hevesden ‘Avnî
Medhden zâtı anuñ müstagnî
- 200 Medh ideydüm ger olurdu gırra
Bahrden katre güneşden zerre
- 201 Fikr idüp eyle dilâ insâfi
Cümleten halk-ı cihân vassâfi
- 202 Niçe vasf itsün anı bu dil-i zâr
İdemez midhatin eş’âr iş’âr
- 203 Medhden hayr du’âdur maksûd
‘Ömrin efzûn ide ol Rabb-i Vedûd
- 204 Dilerem her şeb u rûz [u] meh ü sâl
Solmasun ol gül-i gülzâr-ı kemâl
- 205 Kıla Hak körpe budaklarını var
Eyleye haşre degin ber-hûrdâr
- 206 Asl u fer’ine Hudâ ola mu’în
Bu durur hayr du’âmuz âmîn
- Şikâyet Ez-Gerdiş-i Nâ-Hemvâr ve Hikâyet Ez-
Hâl-i Dil-i Pür-Melâl Ber-Vech-i İcmâl İmlâ vü
İnşâ Kerd
- 207 Cûş idüp ey dil-i bî-sabr u karâr
Hâlûñi söyle yine bir mikdâr
- 8b 208 Yañılup eylemez iseñ tasdî’
Belki eşrâf-ı kibâr ola şeffî’

- 209 Gerçi kim derdüme yok hadd ü hisâb
Cümlesin yazsam olur niçe kitâb
- 210 Derdümüñ biñde birin ideyin ‘arz
Merhamet hâmile tâ kim ola farz
- 211 Gün mi geçdi ‘acebâ tâli’-i dîn
Bagrumı eylemeye kahr ile hûn
- 212 Az ‘ömrümde çeküp derd-i kesîr
Tâli’üm kıldı beni h^vâr⁴¹ u hakîr
- 213 Bu felâketde iken şâm u seher
Vâlidüñ öldi diyü geldi haber
- 214 Bu musîbet beni kıldı mecnûn
Zabt ider mülkümi erbâb-ı düyûn
- 215 Hâlümi kime varup aglayayın
Nâr-ı gamla cigerin daglayayın
- 216 Aglamakdan degülem hiç münfek
Kimse rahm eylemedi şimdiye dek
- 217 Sâbıkâ gerçi kebîr-i vüzerâ
Ya’nî merhûm Muhammed Paşa
- 218 Olup ol mâ’il-i ebyât eş’âr
İltifât itdi baña bir mikdâr
- 219 Engürüs iline olan seferi
N’eydügin Nemçe kıralı haberi

---

⁴¹ 212b h^vâr: ğor S.

- 220 Anda şevketle varan ser-dârı
Her sene zâhir olan âsârı
- 221 Hidmet-i 'asker-i İslâm[1] tamâm
Kılmaga şâh-ı cihâna i'lâm
- 222 Oldı eşrâfa bu kıssa ma'lûm
Beni şeh-nâmecî kıldı merhûm
- 223 Baña lutf itmege 'ahd itmiş idi
Ol tekellûf aradan gitmiş idi
- 224 Görmiş idi baña hem vech-i vecîh
Kıla bir hûb ze'âmet tevcîh
- 9a 225 Kullanup ben kulını yanında
Ya'nî kâtib ide dîvânında
- 226 Nazm u nesr ile koyup haylî eser
İde 'Âlî gibi münşî-i sefer
- 227 Hak bu kim kılmadı ol lâf u güzâf
Va'deye 'ömri velî kıldı hilâf
- 228 Var bu da'vâya benüm isbâtum
Buldı şöhret niçe te'lifâtum
- 229 Nazm u inşâda olup bî-mânend
Lutf-ı Hak mazharıdur tab'-ı bülend
- 230 Gayrılar kıymetümi şimdiye dek
Fehm itmez çekerin bunca emek
- 231 Umaram 'avn-ı Hudâdan ki henûz

Açıla gün gibi baht-ı firûz⁴²

- 232 Bu hakîre ‘ulemâ ragbet ide
Hâlüme merhamet ü şefkat ide
- 233 Bir benüm gibi perîşân-ahvâl
Görmedi hiç bu çarh-ı kattâl
- 234 Çok zamândur ideli terk-i vatan
Bu tarîk içre çeküp derd ü mihen
- 235 Geçdi ‘ömrüm dükeli gurbetde
Âteş-i fakr ise germiyyetde
- 236 Bu hakîr oldum anuñ dâmâdı
K’oldı Sâlih Çelebî üstâdı
- 237 ‘İlm ü fazl ile olup müstesnâ
Filbe fetvâsı virilmişdür aña
- 238 Görüp ‘irfânımı ol pâk-nihâd
Beni kendüye idindi dâmâd
- 239 Fakr u fâkayla te’ehhül kıldum
Bilmeyüp togrusına yañıldum
- 240 Vüs’at ümmîdine oldum kâzî
Geçdi mihnet ile hâl-i mâzî
- 241 Baña mansıb zarar-ı mahz oldı
Ser-güzeştüm ile dünyâ toldı
- 9b 242 Bir iki mansıb olındı taklîd

---

⁴² 231b firûz: fûrüz S.

- Fakr u fâka giderek oldu mezîd
- 243 Baña her mansıb olup mûcib-i gam
Ne kazâ belki kazâ-i mübrem
- 244 Beni çok soydı bu cellâd-ı felek
Diledi defter-i 'ömrüm kıla hak
- 245 Ya'nî kim hâl-i diliyle bî-reyb
Böyle pend itdi baña hâtif-i gayb
- 246 Çekme⁴³ bu mihnet-i 'azl ü nasbı
Mansıb alınması müşkil hasbî
- 247 Mansıbuñ şimdi safâsı gitdi
'Ukalâ 'uzleti tercîh itdi
- 248 Saña yok çünkü kazâdan behre
Mübtelâ olma bu derd ü kahra
- 249 Ola dirseñ bu ma'âş emri geñez
Tâli'üñ tecrîbe kıl bir niçe kez
- 250 Bir tarîke dahi var sâlik ol
Mısr-ı maksûd-ı dile mâlik ol
- 251 Lutf-ı Hak şâyed ola anda delîl
Kıla bu kevkeb-i bahtuñ tahvîl
- 252 Var o dergâh-ı refî'u's-şâna
Yüz sürüp muntazır ol ihsâna
- 253 Gerçi kim mâni' ü mu'tî Hakdur

---

⁴³ 246a çekme: çekmege S.

- Cidd ü cehd eylemeyen ahmakdur
- 254 Kime şekvâ ideyin tâli'-i şûm
Beni halk içre kılupdur mezmûm
- 255 Bu temâşâsını gör yârânuñ
Hasedi hep bañadur dünyânuñ
- 256 Bî-sebeb niçeleri oldı 'adüv
Eylediler benüm üstüme gulüv
- 257 Cühelâdan niçesi fevka'l-had
Ehl-i 'irfâna ider bugz u hased
- 258 Ne kadar eyleseler bugz-ı 'azîm
Dergehüñde kuluña yokdur bîm
- 10a 259 Ben tevekkül idüp Allâha müdâm
Dergeh-i 'adlüñe geldüm nâ-kâm
- 260 Her tarîk ile ki ben ma'zûram
Lutfuñ ümmîdi ile mesrûram
- 261 Oldı ihvân cevâsîs-i 'uyûb
Bendeñi kılma bu kavme maglûb
- 262 Ne zamânuma ne hod zâtuma bak
Ne kemâliyle mübâhâtuma bak
- 263 Bendeñi eyle çerâg-ı rûşen
Nâ-murâd olmaz o dergâha gelen
- 264 Dest-i lutf ile beni kıl infâk
Mansıba yog ise ger istihkâk

- 265 Şimdi hâtırda budur endîşe
Gel eyâ fâzıl-ı himmet-pîşe
- 266 Ol beyâz eyledüğüm Şeh-nâme
Mu'teber nazm ile Nusret-nâme
- 267 Ola manzûr-ı cenâb-ı şâhî
Ber-murâd ide bu devlet-h^vâhî
- 268 Ya 'ulûfe ya ze'âmetle hemîn
Ola ihsân-ı şeh-i Cem-âyîn
- 269 Himmet eylerseñ eger kâbildür
Kime sordumsa dimez müşkildür
- 270 Lutf iderse şeh-i rub'-ı meskûn
Bu ri'âyet çün olupdur kânûn
- 271 Oldı şâha bu 'atâ şey'-i kalîl
Lîk lâzım anı bu hayra delîl
- 272 Var iken bâb-ı re'îsü'l-'ulemâ
Gayrı dergâha yüz urmak ne revâ
- 273 Ni'am-ı lutfi cihâna mebzûl
Hâşe li'llâh ki seni ide melûl
- 274 Bu cihân halkına lutf eylerken
Seni itmez mi çerâg-ı rûşen
- 275 Lutf u ihsân ile oldı ma'rûf

Hâlûne eyledi tahsîl-i vükûf

- 10b 276 Seni agyâr ile ol bir görmez
Gayrı kapulara yüz[üñ] sürmez
- 277 Bilüp ahvâlûñi⁴⁴ eşrâf-ı kibâr
Nâ-murâd itmek olur anlara ‘âr
- 278 Saña lutf eyler ise ma’bûduñ
Bir kelâm ile olur maksûduñ
- 279 ‘Avniyâ niçeye dek tûl-i emel
Kendü haddüñ bil ‘abes söyleme gel
- 280 Dâ’im Allâha tevekkül eyle
Gam yime sabr u tahammül eyle
- 281 Sabr idüp olma umûruñda ‘acûl
Eylemez Hak seni mahzûn u melûl

Makâle-i Râbi’a

Bi’l-Fi’l Vilâyet-i Anatol Kâdî-’askeri Olan
A’lem-i ‘Ulemâ-i ‘Îzâm Ekrem-i Fuzalâ-yı
‘Âli-Makâm Fâzıl-ı Fezâ’il-i ‘İrfân Kâmil-i
Şemâ’il-i ‘İhsân Ser-dâr-ı Selâtîn-i Sikender-
Tüvân Ser-dâr-ı Mehârîm Nâdirü’l-Akrân
Hediye-i Sübhân Atiyye-i Rahmâni’l-
Müstagnî ‘Ani’l-Vasfî ve’l-Beyân ‘Abdü’l-
’azîz Efendi Hazretlerinüñ Tavşîf-i latîfleridür

- 282 Râbi’an bahr-i ‘atâ ‘Abd-i ‘Azîz

⁴⁴ 277a ahvâlûñi: ahvâlini S.

- Ol dahi fazl ile şöhret-âmîz
- 283 Gül-i gülzâr-ı şeri'at oldur
Bülbül-i bâg-ı fazîlet oldur
- 284 Halk olaldan berü bu çarh-ı kebûd
Gelmedi 'âleme bir böyle vücûd
- 285 'İlm ü fazl ile bulupdur şöhret
'Ulemâ içre sezâ-yı 'izzet
- 286 Oldı bu 'izzet ü rif'at ile ol
Kâdî-i 'asker-i mülk-i Anatol
- 11a 287 Hâline göre kuzât u hükkâm
Oldılar vâsıl-ı maksûd u merâm
- 288 Kim gelüp eylese maksûdını 'arz
Ber-murâd itmek olur kendüye farz
- 289 Olıcak lutf u kerem böyle gerek
Görmedi nev'-i beşer şimdiye dek
- 290 Gâ'ibâne idüp evsâfını gûş
Şevk ile bahr-sıfat kıldum cûş
- 291 Bir kasıd ile varup bî-icmâl
Aglayup kıldum aña 'arz-ı melâl
- 292 Bilmedin baña terahhum kıldı
Tesliyet birle tekellüm kıldı
- 293 Hasb-i hâlüm birez itdüm teblîg
Kılmadı lutf ile ihsânı dirîg

- 294 Dest-gîr olsa n'ola bendesine
İltifât eylese efkendesine
- 295 Âsitânında idüp bende-i hâs
Fakrdan eylese mansıbla halâs
- 296 Var liyâkat kulına ihsâna
Degülem ol kapuda bîgâne
- 297 Var ümîdüm ki himâyetler ide
Baña hâlümce ri'âyetler ide
- 298 Her kesün hâsıl iken me'mûli
Nâ-murâd ide mi hiç ben kulı
- 299 Degül ol kâbil-i medh ü ta'rîf
İhtisâr it sözi ey 'abd-i za'îf
- 300 Dâ'î-i devleti ol subh u şâm
Tâ ki hâsıl ola maksûd u merâm

Bakıyye-i Edâ ki Der-Vasf-ı Cemîl-i Birâder-i
Kih-ter H^vâce-Zâdegân-ı Lâzımu't-Tebcîl A'nî
Sâlih Efendinüñ Tavsîf-i Bî-'Adîlleridür

- 301 Söyle ey 'ârif-i pâkîze-edâ
Turma kıl yine ser-âgâz-ı senâ
- 11b 302 Ah-i kih-terleri Sâlih Çelebî
Niçe vasf idem o 'âlî-lebeni
- 303 Hûb ahlâkı vü iz'ânı latîf
Vasfa kâbil degül ol zât-ı şerîf

- 304 Vechi var kılsam añâ 'arz-ı hulûs
Lutf u ihsânı fakîre mahsûs
- 305 Bunca yıl anlara olan üstâd
Kıldı çün kim bu fakîri dâmâd
- 306 Fazl ile şöhreti var dünyâda
Filbe müftîsi o Sarrâf-zâde
- 307 Dâr-ı 'ukbâya çü rihlet itdi
Bu sözi baña vasiyyet itdi
- 308 Didi var sür yüzüñ ol dergâha
Ki pür oldı keremi efvâha
- 309 Umaram kim o mehâdîm-i kirâm
Hâtırıçün ideler lutf-ı tamâm
- 310 Aradan geçdi bu deñlü meh ü sâl
Olmadı gerçi mülâkâta mecâl
- 311 Şimdi lutf u kerem itseñ demidür
Kıl şefa'ât kuluña mevsimidür
- 312 Mâ-sadakdur bu mahalde Çelebî
Ma'nî-i "el-veledü sırrı ebi"⁴⁵
- 313 Beni bir mansıb ile eyleñ şâd
Tâ ri'âyet ola hakk-ı üstâd
- 314 Ben o dergâha çün oldum mensûb
Olam a'dâya revâ mı maglûb

---

⁴⁵ "Oğul babaya çeker."

- 315 Viridi hussâd elemi tab'a fütûr
Komadılar baña bir lahza huzûr
- 316 Baña bir mansıbı çok gördiler
Ta'n u teşnî' ile öldürdiler
- 317 Şehd-i 'irfânımı görüp her kes
Üşdiler başuma mânend-i meges
- 318 Nîze-i nazmu[mı] görmez düşmen
Oldum a'dâ gözine şimdi diken
- 12a 319 Gerçi bir 'abd-i hakîrem ammâ
Oldum 'irfânım ile müstesnâ
- 320 Biñde bir kulına olur ancak
Bu şekil nazm ile bahşâyış-i Hak
- 321 Kılmaga vâki'-i hâlüm ta'rîf
Tercemândur baña bu nazm-ı latîf
- 322 Ka'r-ı deryâda olan gevher-vâr
Kıymetüm añlayamaz her hâs u hâr
- 323 Korkaram ben kulin ol eşref-i nâs
Bilmeyüp eyledi agyâra kıyâs
- 324 Var ümîdüm ki olup feth-i bâb
Bâ'is-i şöret ola işbu kitâb
- 325 Lîk bunuñla mübâhât itmem
Süfehâ gitdügi yola gitmem

- 326 'Arz-ı hâl eylemedür maksûdum
Açılup tâli'-i nâ-mes'ûdum
- 327 Medh olan bunca mevâlî-i kibâr
Bileler derd-i dili bir mikdâr
- 328 Bulına ya'nî ki bu derde 'ilâc
Olmayam gayrı kapuya muhtâc
- 329 'Avniyâ himmetüñi eyle bülend
'Avn-i Hakk ile olursın hursend
- 330 Kıl tevekkül yürî Allâha müdâm
Kona bir gün ele şâh-bâz-ı merâm
- 331 Olan ol rûz-ı ezelde kısmet
Vâsıl olur saña hep bî-minnet
- 332 İhtisâr it sözi uzatma henûz
Başla var hayr du'âya şeb ü rûz
- 333 Yâ İlâhî bu mehâdîm-i kirâm
Olalar 'izz ü sa'âdetde müdâm
- 334 Dilerüz her birine Rabb-i celîl
Vire tâ haşre degin 'ömr-i tavîl
- 335 Bu hakîre olup anlar meyyâl
Hâkden ref' ideler sâye-misâl
- 12b 336 Budur ancak garazum dünyâda

Beni gâlib ideler hussâda

- 337 Ya'nî 'âlî-nazarı rûz u şeb
Şeref ü 'izzetüme ola sebeb
- 338 Virdi te'lîfûme evsâfi⁴⁶ şeref
Hâk-i pâyine olunca muthaf
- 339 Nazar-ı lutfını⁴⁷ kılmaya dirîg
Belki ihsâna ide sa'y-ı belîg
- 340 Çünkü evsâfına yokdur encâm
Hasb-i hâli birez eyle i'lâm
- Makâle-i Hâmise
Sultânü'ş-Şu'arâ Bürhânü'l-Fuzalâ Muktedâ-
yı Şu'arâ ve Bülegâ-i Memleket-i Rûm Olan
Abdü'l-Bâkî Merhûm Bu Hakîruñ Ser-
Encâmın İ'lâm u İfhâmdur
- 341 Ey dil olmak diler iseñ üstâd
Dâ'im üstâduñı kıl hayr ile yâd
- 342 Hayr ile yâd iden üstâdını hep
Kişinüñ 'izzetine olsa sebeb
- 343 Ya'nî ol Bâkî Efendi merhûm
'İlm ü 'irfânda nazîri⁴⁸ ma'dûm
- 344 Meclis-i 'ilm ü hüner sâkîsi

⁴⁶ 338a evsâfi: evşâfını S.

⁴⁷ 339a lutfını: lutfuñı S.

⁴⁸ 343b 'irfânda nazîri: 'irfân u nazarı S.

Şu'arâ-yı selefün Bâkîsi

- 345 Eyledi dâr-ı bekâya rihlet
Rûhına ola Hudâdan rahmet
- 346 Şu'arânuñ ol idi sultânı
Haşre dek şimdi turur dîvânı
- 347 Nazmına halk-ı cihân 'âşıkdur
Medh olursa ne kadar lâyıkdur
- 348 Var durur dünyâda çok âsârı
Lîk meşhûr olan eş'ârı
- 349 Anuñ eş'ârı olup sihr-i helâl
Eyledi halk-ı cihânı meyyâl
- 13a 350 Şeyh Sa'dî vü Nizâmî Câmî
Her ne kim var şu'arâ aksâmı
- 351 Rûma Bâkî gelicek darb-ı dest
Câm-ı nazmı bularuñ buldı şikest
- 352 Bu selâset bu letâfet bu edâ
Dâd-ı Hakdur aña bî-çün u çirâ
- 353 Şu'arâdan aña beñzer bir er
Gelmedi Rûma ve hem gelmeyiser
- 354 Şu'arâ hayline ser-defter iken
Yâ'nî kim böyle suhan-perver iken
- 355 İtmedi kimse kemâlin ma'lûm
Bildi Sultân Süleymân merhûm

- 356 Didi bu gevher-i nâ-yâb ancak
Lâyık-ı meclis-i ahbâb ancak
- 357 Ol suhan-perveri ihyâ kıldı
Hünerin 'âleme ifşâ kıldı
- 358 Kîmyâdur nazar u himmet-i şâh
Baksa sîm ü zer⁴⁹ olur hâk-i siyâh
- 359 Bâkîye ol şeh-i ferhunde-hısâl
İltifât itdi virüp mansıb u mâl
- 360 Soñra her bir şeh-i 'âlî-himmet
Kıldılar Bâkîye küllî ragbet
- 361 Kadri günden güne efzûn oldu
Meh-i nev gibi kemâlin buldı
- 362 İki üç def'a sa'âdetle meger
Oldı Rûm iline kâdî-'asker
- 363 Pîrlik kıldı mizâcın tahrîf
Ol[ma]dı hizmet-i fetvâ teklîf
- 364 Nazm ile şâh-ı cihâna her bâr
Pîrlik 'özrin ider idi iş'âr
- 365 Eyledi çünkü ecel câmını nûş
Bülbül-i 'âlem iken oldu hamûş
- 366 Mazhar-ı rahmet-i Rahmân olsun
Hûr u gilmân ile mihmân olsun

---

⁴⁹ 358b zer: zere S.

- 13b 367 Eylesün Hazret-i Hak rûhını şâd
Budur el-hâsılî maksûd u merâm
- 368 Aña mâ'il idi bu tab'-ı bülend
Giderek oldum aña dânişmend
- 369 Hidmetinde olup anuñ niçe yıl
Eyledüm 'ilm ü ma'ârif hâsıl
- 370 Kâdî-'askerken idüp istihdâm
Eyledi ba'zı diyârda kassâm
- 371 Dahi rûz-nâmçecisi olmuş idüm
İltifâtını tamâm bulmuş idüm
- 372 Eyleyüp cân ile her hidmetini
Soñra aldum Filibe kısmetini
- 373 Yañılup kendüme çok iş itdüm
Çünkü merhûm yanından gitdüm
- 374 Akribâdan yine bir kâdî-i şûm
Bu şerefden beni kıldı mahrûm
- 375 Beni isterdi mülâzım ide ol
Vaz'-ı makbûlüm idüp ol medhûl
- 376 Hak bilür ben degül idüm râzî
Olan ol Kuds-i şerîfe kâzî
- 377 Nâmı ol zât-ı şerîfüñ Ahmed
İltimâsını anuñ kılmaz red

- 378 Dökmeci (?) başınuñ ol dâmâdı
Baña lutf ile ider imdâdı
- 379 Aña tevcîh olıcak Kuds-i şerîf
Oldı kânûn alınur üç (?) şerîf
- 380 Bâkînüñ kendü rızâsıyla hemîn
Beni kıldı o mülâzım ta'yîn
- 381 Bâkî merhûm yine itdi kayd
Aña hep vâkıf olup 'Amr ile Zeyd
- 382 Geldi mürde⁵⁰ haberi çün[kî] anuñ
Gitdi Bâkîsi kaçan dünyânuñ
- 383 Vâkı'-ı hâli didüm monlâya
Dâhil olmak diledüm mevtâya
- 14a 384 Gayrılar baña mu'âriz oldı
Bu haber gûşına halkuñ toldı
- 385 Soñra ol fazl u kerem kânı⁵¹
Kâdî-i 'asker-i Rûm İbn-i ahî
- 386 Bildi derd-i dili dermân itdi
Baña bir medrese⁵² ihsân itdi
- 387 Çünki bu lutf u kerem kıldı zuhûr
Sılaya gitdüm o yılda mesrûr

⁵⁰ 382a mürde: müjde S.

⁵¹ 385a Mısra vezne uymamaktadır.

⁵² 386b medrese: medrese-i S.

- 388 Varıcak anda te'ehhül kıldum
Rızk için Hakka tevekkül kıldum
- 389 Geçdi bu hâlet ile bir iki yıl
Oldı ahvâl-i ma'âşum müşkil
- 390 Deyne girdüm yine mahzûn u melûl
Meskenüm oldı yine İstanbul
- 391 Meger ol fâzıl u 'allâme-i Rûm
Ya'nî kim Es'ad Efendi mahdûm
- 392 Kıldı Kurşunlı kazâsın ihsân
Der-'akab mâ-melek oldı tâlân
- 393 Baña yâr oldı çün [ol] tâli'-i bed
Maraz-ı fakr ise oldı müşted
- 394 Sılada hâsıl idüp haylî düyûn
Mansıbuñ zabtına gitdüm mahzûn
- 395 Varup itdüm aña kat'-ı menzil
Mansıbuñ olmadı zabtı kâbil
- 396 Yine ser-dâr elemin yâd itdüm
'Âkıbet 'azm-i Beligrad itdüm
- 397 Fakr ile mübtezel ü âvâre
'Arz-ı hâl itdüm o dem ser-dâra
- 398 Merhamet kılmadı hâlüm bildi
Tezkireciye havâle kıldı

- 399 Yüzüme bakmadı ibni vildân
Saldı ferdâya beni niçe zamân
- 400 Satdı mansıbları pulluk pulluk
Cânuma geçdi benüm ma'zûlluk
- 14b 401 Yog idi virmege zehr-i kâtil
Bir kazâ virdi baña bî-hâsıl
- 402 Bulmadum anda varup şedd-i ramak
Geçdi gurbetde zamânüm ancak
- 403 Çünkü açılmadı bu baht-ı siyâh
Oldı⁵³ dil âteş-i fakr ile tebâh
- 404 Dâr-ı gurbetde zelîl ü nâ-kâm
Geçdi bir niçe şühûr u eyyâm

Makâle-i Sâdise

Bu Hakîr ü Kesîrû't-Taksîrûñ Mansıb-ı Kazâ
Sevdâsıyla Mübtelâ-i Gam u Derd-i Kesîr ve
Mürûr-ı Eyyâm u Şühûr ile Bu Tarîkden Min-
Ba'd Behre-gîr Olmadugumdan Mâ-'adâ Ta'n u
Teşnî'-i A'dâ Sebebiyle Bakıyye-i Hasb-i Hâl-i
Pür-Melâli Nazm u Nesr ile İmlâ vü İnşâ Bu
Tarîk ile Mâcerâ-[y]ı İnhâ Eyler

- 405 Kime kim tâli'-i sa'd⁵⁴ olmaya yâr
Anuñ ahvâli olur hep düşvâr
- 406 Sîm ü zer alsa ele toprak olur

⁵³ 403b Oldı: Olmadı S.

⁵⁴ 405a sa'd: bed S.

Kadri her yirde anuñ alçak olur

- 407 Acır iseñ acı ol bî-mededi
Ki anuñ olmaya hergiz senedi
- 408 Çekme gel mansıb için sa'y u emek
Yog ise sîm ü zerûñ arka gerek
- 409 Kime kim olmaya 'âlemde zahîr
Olur ol bencileyin h^vâr⁵⁵ u hakîr
- 410 Bu felâketle geçüp 'ahd-i ba'îd
Çıkdı Rûm iline ser-dâr-ı cedîd
- 411 Fakr u fâkayla yine bî-mâye
Vardum aglayı Murâd Paşaya
- 412 Bakmadı ol dahi aslâ yüzüme
İ'tibâr itmedi ya'nî sözüme
- 15a 413 Geldi tezkireci oldı çeşmi
Sûret ugrusı o Tañrı hışmı
- 414 Rişvete meyl idüp ol gayretsüz
Virmedi mansıbı hîç rişvetsüz
- 415 Vaz'ı mekr ü hîle⁵⁶ ol türk-i denî
Görecek gözleri yog idi beni
- 416 Ber-murâd oldı çoğı yârânuñ
Nazarı olmadı baña anuñ

⁵⁵ 409b h^vâr: ħor S.

⁵⁶ 415a hîle: hele S.

- 417 Görđi rahm itđi baña defter-dâr
Oldı telhîs-i Trebçe nâ-çâr
- 418 Anı tebdîl ile kıldukda kabûl
Gitđi nem var ise harc-ı ma'kûl
- 419 Bu felâket ile 'avdet itdüm
Mansıba togr[u] çeküldüm gitdüm
- 420 Zorbâ esbâbumı soydı ne ki var
Bir iken mihnet ü gam oldı hezâr
- 421 N'eyledi gör baña bu baht-ı siyâh
Zabt olunmadı o mansıb âgâh
- 422 Anda cem' olmag ile üç kâzî
Birisi olmadı 'azle râzî
- 423 Âsitâne tarafı oldı kavî
Oldı ol hâdim-i şer'-i nebevî
- 424 Derd-i 'azle arayup bir çâre
Yine gitdüm çekilüp ser-dâra
- 425 Esb-i maksûdum 'özü-i leng itđi⁵⁷
Yele yalayalı kuyruk gitđi
- 426 Fakr u fâkayla varup niçe zamân
Eyledüm şehr-i Beligradı mekân
- 427 Aglayup derd-i dili 'arz itdüm
Ehl-i diller revişine gitdüm

---

⁵⁷ 425a Mısra vezne uymamaktadır.

- 428 Fakruma vâkıf olunca zaleme
Beni suhriyye kılup bir kereme
- 429 Oldılar ya'nî fakîre düşmen
Şerhe kâbil degül anda çekilen
- 15b 430 Çekmedi bu elemi hidmetkâr
Niçe esbâbum ile kıldı firâr
- 431 Nâ-gehân düşdi Srişnik mahlûl
Eyledüm anı zarûretle kabûl
- 432 Bir yaña yok virecek harc-ı berât
Varsañ ol mansıba yok anda sebât
- 433 Çünkü ol mansıba oldum dâhil
Zabt u rabtında olup müsta'cil
- 434 Agladum anı görince nâ-çâr
Ol kazâda dahi üç kâdî var
- 435 Ugradum yine 'aceb gavgâya
Yine geldüm çekilüp paşaya
- 436 Kâdî-'askerden alan zabt itdi
Beni bu gurbet ü gam incitdi
- 437 Şükrdür zâhir işi nâ-çârûñ
Yine düşdüm yanına ser-dârûñ
- 438 Menzile varmaga sür'at itdüm
Vatana togru çekildüm gitdüm

- 439 Hâsılı fakr ile mahzûn u melûl
Eyledüm Filbe diyârına nüzûl
- 440 Bir yaña hüzn [ü] gam-ı ehl ü 'ıyâl
Bir yaña ta'n-ı 'adû virdi melâl
- 441 Geldi deyn isteyi erbâb-ı düyûn
Az kaldı ki idem 'arz-ı cünûn
- 442 Bilmeyen sandı gider mahlûla
Yine 'azm eyledüm İstanbula
- 443 Turmadum n'eyledüm ise itdüm
Âsitâneye çekildüm gitdüm
- 444 Bu gam u derd ile mahzûn u melûl
Eyledüm çünkü Sitanbula nüzûl
- 445 Anda yanumca giden hidmetkâr
Atum esbâbum alup itdi firâr
- 446 Nâ-gehân mâluma geldi bu ziyân
Aradum turdum anı niçe zamân
- 16a 447 Buldılar gayrıları matlûbın
Aldı ser-dârı olan mektûbın
- 448 Mansıba gitdi safâlar sürdi
Beni bu mihnet ü gam öldürdi
- 449 Sabr ile ba'de mürûru'l-eyyâm
Yitişüp mîve-i maksûd-ı merâm

- 450 Hazret-i Hakdan 'inâyet oldu
Sabr ile def'-i kasâvet oldu
- 451 Vakt-i es'adda meger kim bir rûz
Açılup gün gibi baht-ı firûz
- 452 İnkisâr ile varup dîvâna
'Arz-ı hâl itdüm o 'âlî-şâna
- 453 Eyledüm pâ-y-ı şerîfin takbîl
Gördi rahm eyledi ol zât-ı cemîl
- 454 Fakrdan eyledüm aña şekvâ
Virdi ol dem bir avuç akça baña
- 455 Didüm ey efdal-i eşrâf-ı 'ibâd
Bir kazâyile kuluñ kılsañ şâd
- 456 'Arz-ı hâl idüp aña şâm u seher
İltifâtına olurdum mazhar
- 457 İntizâr üzre iken subh u mesâ
Geldi irdi giderek vakt-i kazâ
- 458 Âşikâr oldu bu sırr-ı mübhem
Geldi yaklaştı kazâ-i mübrem
- 459 Mansıba olduğumı gördi harîs
Bernevarı baña kıldı telhîs
- 460 Maraz-ı gam yine olup müsted
Oldı nâ-gâh mekânım ser-had

- 461 Bir yañadan irişüp vakt-i şitâ
Hadden efzûn olur anda belâ
- 462 Başdan aşdı yine erbâb-ı düyûn
Çeküp endûh u belâ gûn-â-gûn
- 463 Niçe derd ü gam ile ve'l-hâsıl
Giderek mansıba oldum dâhil
- 16b 464 Mansıbuñ sorar mısüñ fâ'idesin
Saña nakl eyleyeyin 'â'idesin
- 465 Anda yeksân görünür sûd u zarar
Bir sicill olmaz anuñ hefte geçer
- 466 Bir palankanuñ içinde neferât
Cû' u zilletle geçürür evkât
- 467 Anda kâdî bogazın besleyemez
Görmeyince kişi vasfın diyemez
- 468 Beş on ay anda olup subh u mesâ
'Öşrini idemedüm deynüñ edâ
- 469 'Âkıbet n'eyledüm ise itdüm
Budine togru çekildüm gıtdüm
- 470 Hasb-i hâlüñ yazup ey' abd-i za'îf
Eyle bir hûb kitâbı tasnîf
- 471 Nazar idince kibâr-ı 'ulemâ
İdeler hüccet-i zâtuñ imzâ

Makâle-i Sâbi'a
 Kuzât-ı Enâm u Vülât [ü] Hükkâm Kazâya Rızâ
 Virüp Tarîk-i 'İlme 'Âzim Old[uklarıdır]

- 472 Bir zamân Filbe diyârını meger
 Terk idüp kılmış idüm 'azm-i sefer
- 473 Gâh İstanbula geh ser-dâra
 Tâkatüm kalmadı vara vara
- 474 Bu tarîk ile gezüp haylî zamân
 Beni kılmışdı felek ser-gerdân
- 475 Kevkeb-i bahtum iderken tevbîh
 İrdi biñ on yediye çün târîh
- 476 Hikmet-i Hakk ile ol esnâda
 'Azl ile olmag ile âzâde
- 477 Kalmadı milket-i⁵⁸ ser-hadde yirüm
 Budin iklimine düşdi seferüm
- 478 'Azl ile 'âlem olup başuma teng
 Tâli'-i nahs ile eylerdüm ceng
- 479 Yâr olmamag ile tâli'-i dîn
 Mihnet-i dehri çeküp gûn-â-gûn
- 17a 480 Olmuş idüm yem-i derd ü gama gark
 İdemezdüm⁵⁹ giceden gündüzi fark
- 481 Bilmeyen kimse iderdi bühtân

⁵⁸ 477a milket-i: memleket-i S.

⁵⁹ 480b İdemezdüm: İdemez S.

- Beni añlardı ki mest ü hayrân
- 482 Kâmet⁶⁰ olsa irişüp vakt-i namâz
Nâleye eyler idüm ben âgâz
- 483 Sünnet-i zuhra ger itsem niyyet
Hâtırumda yog iken cem'iyet
- 484 Öyleye kılsa mü'ezzin kâmet
Ben ikindüye iderdüm niyyet
- 485 Bilmez idüm⁶¹ ne kırâ'at itdüm
Zuhra mı 'asra mı niyyet itdüm
- 486 Yirini bulmayup erkân-ı salât
Rûz u şeb böyle geçerdı evkât
- 487 Yog idi Hâlika lâyıık 'amelüm
Çog idi hâsilî tûl-i emelüm
- 488 Ya'nî kim gâlib idi nisyânüm
Oldı nisyâna sebep 'isyânüm
- 489 Dir idüm aglayup ey Hudâ⁶²
Neye müncerr ola⁶³ hâlüm 'acebâ
- 490 Bir yaña tûl-i emel hırs-ı dırâz
Kime varup ideyin keşf-i râz
- 491 Bir yaña nâvek-i bühtân-ı hasûd

---

⁶⁰ 482a Kâmet: Tâ mest S.

⁶¹ 485a Bilmez idüm: Bilmezdüm S.

⁶² 489a Mısra vezne uymamaktadır.

⁶³ 489b ola: olur S.

- Bir yaña bâb-1 murâdum mesdûd
- 492 Bir yaña derd ü gam-1 kesret-i deyn
Bir yaña ta'n-1 'adû 'ırzuma şeyn
- 493 Bir yaña âteş-i fakr u fâka
Bir yaña yok 'amelüm Hâllâka
- 494 Bir yaña hecr ü gam-1 h^vîş ü tebâr
Tatlu cânumdan idüpdür bî-zâr
- 495 Bir yaña hecr ü gam-1 ehl ü 'ıyâl
Bir yaña havf-1 Hudâ-yı müte'âl
- 496 Kangı birin diyeyüm mihnet çok
Şerh ü tahrîre anı hâcet yok
- 17b 497 Çarha irişmiş idi feryâdum
Aglamak olmuş idi mu'tâdum
- 498 Dileyüp Hakka münâcât müdâm
Dir idüm aglayup ey Rabb-i enâm
- 499 Niçe sabr eyleyeyin hâl harâb
Çekdüğüm mihnete yok hadd ü hisâb
- 500 Gayrıya mansıb olur dâfi'-i gam
Baña ammâ ki kazâ-i mübrem
- 501 İki üç def'a ki kâzî oldum
Çekilen mihnete râzî oldum
- 502 Teng olup başuma bu mülk-i cihân

- Olmuşam fakr ile mezmûm-ı mihân
- 503 Mihnetüm artuk olup rûz-be-rûz
Hiç açılmadı bu baht-ı fîrûz
- 504 Bilmezem aslı nedür şimdiye dek
Doğmadı⁶⁴ kutb-ı murâdumca felek
- 505 Gayrıya mihr [ü] vefâlar eyler
Baña her gûne cefâlar eyler
- 506 Çok zamândur ki tahammül kıldum
Fikr idüp şimdi ta'akkul kıldum
- 507 Gezerin bunca zamândur nâ-kâm
Gelmedi hâlüme el-kıssa nizâm
- 508 Oldum ahvâl-i kazâya nâzır
Fukarâ çoğı perîşân-hâtır
- 509 Ekserî bencileyin müflis ü 'ûr
İhtiyâc ile ider 'ömri mürûr
- 510 Lâ-mekân olup ider geşt ü güzâr
İdemez su gibi bir yirde karâr
- 511 Görmege ehl ü 'ıyâlin hasret
İşleri güçleri fakr u zillet
- 512 Mansıb alınca geçer bir niçe yıl
Alsa zabtında olur lâ-ya'kıl
- 513 Tecribem geçdi niçe def'a aña

---

⁶⁴ 504b Doğmadı: Doğdı S.

- Niçe kez başuma geldi bu belâ
- 18a 514 Bu tarîkuñ olıcak pâ-mâli
Sa'y idüp kâle getürdüm hâli
- 515 Eyledüm kendüme ol demde hitâb
Didüm ey gâfil [ü] ser-mest ü harâb
- 516 Ne durur mansıb-ı dünyâ didügüñ
Bî-bekâ mansıb içün gam yidügüñ
- 517 Bilmedüñ mi⁶⁵ çü fenâdur bu cihân
Meyl ider mi aña hiç 'aklı olan
- 518 'Ukalâya bu cevâb-ı şâfi
Olısar genc-i kanâ'at kâfi
- 519 Haşre dek dirseñ ola nâmuñ ad
Eyle var gülşen-i nazmı âbâd
- 520 Şu'arâdan bu cihânda niçeler
Nazm u nesr ile eserler kodılar
- 521 Ki olur nâmları hayr ile yâd
Kıla Hak cümlesinüñ rûhını şâd
- 522 Sen de var nazm ile ey 'Avnî-i zâr
Eyle ahvâl-i kuzâtı iş'âr
- 523 Evvelâ medh-i mevâlî kıldıñ
Suhanuñ kasrını 'âlî kıldıñ
- 524 Sâniyen hâl-i kuzâtı bir bir

---

⁶⁵ 517a Bilmedüñ mi: Bilmedüñ âhir S.

- Getürüp nazma vü eyle tahrîr
- 525 'Ulemâdan olanı medh eyle
Cühelâdan olanı kadh eyle
- 526 Vâkı'-ı hâli yazup bir mikdâr
Eyle var 'arza-i eşrâf-ı kibâr
- 527 Ser-güzeştini yazup hükkâmuñ
Sen dahi hayr ile añdur nâmuñ
- 528 Yañılup eylemez iseñ tasdî'
Belki eşrâf-ı kibâr ola şefî'
- 529 Ehl-i diller nazar idüp her çend
Hak-şinâs olan ide belki pesend
- 530 Saña tâ ki⁶⁶ 'ulemâ ragbet ide
Hâlûne vâkıf olup şefkat ide
- 18b 531 Ele kâğıd kalem alup nâ-gâh
Başladum nazma hemân bi'smi'llâh
- 532 İstihâreyle tefe'ül kıldum
Dergeh-i Hakka tevekkül kıldum
- 533 Olıcak kalbüme Hakdan ilhâm
Eyledi Tuhfe-i Hükkâm aña nâm
- 534 Başladuñ gerçi ki bu nazma dilâ
Seni ilzâm ide şâyed 'ulemâ

---

⁶⁶ 530a tâ ki: nâ-geh S.

- 535 Sen de fikr it hele bî-lâf u güzâf
Sözüne ragbet ider mi eşrâf
- 536 Bu mübâhâtı koyup haddüni bil
Saña düşmez bu mübâhât ey dil
- 537 Sende ol deñlü bîzâ'a yokdur
'Ulemâdan aña kâdir çokdur
- 538 Var iken nazma kemâl-i kudret
Birisi kılmadı aña cür'et
- 539 Zerrece yokdur aña inkârum
Bilürem gerçi ki ben mikdârum
- 540 Ma'rifet bahrine olup gavvâs
Bulmazdum bu kadar cevher-i hâs
- 541 Haberüñ togrusu budur ammâ
Kılmasunlar zurefâ haml-i riyâ
- 542 Tab'uma lâ'ih olurdu bî-reyb
Ögredürdi sanasın hâtif-i gayb
- 543 Yog idi nazma benüm mikdârum
Bir kitâbdı [benüm] ancak kârum
- 544 Sözüme vâkıf olur ehl-i kemâl
Bu meseldür ki yok elçiye zevâl
- 545 Bu makâlât-ı sa'âdet-encâm
'Avn-i Hakk ile bulınca itmâm

- 546 Dilerem senden eyâ Rabb-i Vedûd
Nazır olmaya aña çeşm-i hasûd
- 547 Kej nazar idenüñ ey Rabb-i Gafûr
Dîdesi ola mekânından dûr
- 548 Sehv ile var ise de anda kusûr
Ehl-i insâf anı tutsun ma'zûr
- 19a 549 Nazm u inşâda bulurlarsa hatâ
'Afv ide anı kibâr-ı 'ulemâ
- 550 Bu kitâbum iricek encâma
Tuhfe-i nev ola hâss u 'âma
- 551 Yâd olup hayr ile nâmum mutlak
Garazum rahmet-i Hakdur ancak

Makâle-i Sâbi'a

Kuzât-ı Enâm u Vülât [ü] Hükkâm Kazâya Rızâ
Virüp Tarîk-ı 'İlme 'Âzim Olduklarında
Mülâzım Olnca Evvel Çekdikleri Zahmet ⁶⁷ ü
İntizârı İş'ârdur⁶⁸

- 552 Söyle ey 'ârif-i pâkîze-keîâm
Eyle ahvâl-i kuzâtı i'lâm
- 553 'Ulemânuñ şerefin yâd eyle
Dil-i gam-dîdemüzi şâd eyle
- 554 Eyledüñ medh-i mevâlîyi tamâm

⁶⁷ zaḥmet: raḥmet S.

⁶⁸ iş'ârdur: ez- şî'ârdur S.

- Niçedür hâl-i⁶⁹ kuzât u hükkâm
- 555 Bildür anı dahi i'lâm eyle
Vâkı'-ı hâl-i yâr u ikdâm eyle⁷⁰
- 556 Gâlibâ şimdi kuzât u hükkâm
Oldılar haylıca maglûb-ı 'avâm
- 557 Bunlaruñ hâli dîger-gûn oldı
Bî-kes olan katı mahzûn oldı
- 558 'Ulemânuñ ne 'aceb tâli'i dûn
Cühelânuñ şerefi gûn-â-gûn
- 559 Ehl-i diller bu sözi söylerler
Ka'r-ı deryâda durer cife zeber
- 560 Yine göstermeye mir'ât-ı felek
'Adl ü dâduñ yüzini şimdiye dek
- 561 Aña ba'is ne durur eyle beyân
Bilmeyenler kıla tâ kim iz'ân
- 562 Kat' idem kişi diyü pâyesini
Cerh ider 'ömr-i girân-mâyesini
- 19b 563 'İlme şugl eyleyüp ol şâm u seher
Nakdînesin⁷¹ hep aña sarf eyler
- 564 Hâsıl idince mebânî-i 'ulûm
Nâr-ı fakr ile yanar niteki mûm

---

⁶⁹ 554b hâl-i: hâli S.

⁷⁰ 555b Mısra vezne uymamaktadır.

⁷¹ 563b Nakdînesin: Nakdin ben S.

- 565 Ne ise cümle-i 'ilm-i şer'î
Tab'-ı pâkünde olur hep ber' î
- 566 Olsa bir mes'ele⁷² fethe muhtâc
Ol mahallinde ider istihrâc
- 567 Çalışup bunca meh ü sâl o fakîr
'İlm-i şer'îden olur cümle habîr
- 568 Subha dek bir gice mânend-i nücûm
Uyumaz eyler o tahsîl-i 'ulûm
- 569 Kendüye himmeti olursa bülend
İsteyen kişi olur dânişmend
- 570 Varup İstanbula eyler hareket
Ders okınur kanda k'ola cem'iyet⁷³
- 571 Ol tarîk içre olup çok menzil
Niçe cem'iyete olur dâhil
- 572 Gerçi kim 'ilm ü hüner hâsıl ider
Fakr u fâka anı lâ-ya'kıl ider
- 573 İhtiyâc ile virür câna hırâş
Muztarib eyler anı fikr-i ma'âş
- 574 Dâ'imâ 'ömri felâketle geçer
Gicesi günü riyâzetle geçer
- 575 Bekleyüp niçe mevâlî-i 'ızâm

---

⁷² 566a mes'ele: mes'ele-i S.

⁷³ 570b Mısra vezne uymamaktadır.

Medrese künci olur aña makâm

576 Sakalı yog iken anuñ agarur
Dahi ol kendüsini tâze sanur

577 Bâr-ı mihnetle olur kâmeti ham
Olayın diyü mülâzım her dem

Kâle ‘aleyhi’s-selâm “Yeşîbü [ibnu] Âdem ve yeşîbbü fihî hasletâni el-hırsu ve tûlu’l-emeli”⁷⁴

578 Fakr u fâka cigerin hûn eyler
Gam u mihnet anı mahzûn eyler

20a 579 Ol tarîkuñ ne ise erkânı
Getürür yirine bir bir anı

580 O murâdına irince her bâr
Gam ile ‘ömri geçer leyl ü nehâr

581 Tualum işte mülâzım oldı
Mansıb almak aña lâzım oldı

582 Gösterür çünki kazâya o rızâ
Medresedür yolu anuñ ya kazâ

583 Hevesi bu dil-i nâlânında
Devleti bula kazâ yanında

584 Bu meseldür ki dimişler ‘ukalâ

⁷⁴ Hadis: Allah’ın Resulü –selam üzerine olsun- buyurdu: İnsan oğlu yaşlanır; ama onunla birlikte şu iki haslet genç kalır: hırs ve tükenmez arzu.

- Kişi a'mâ olur irdükde kazâ
- 585 Her kim olursa kazâyâ râzî
Hep gider⁷⁵ zahmet-i hâl-i mâzî
- 586 Âtîye hâle ider gerçi nazar
Bu tasavvurdan ider çoğı zarar
- 587 Gâyet az olur olursa mâ-beyn
İder 'azl ile mürûr-ı seneteyn
- 588 Ne kadar zahmet ise sabr eyler
Bu ümîd ile dile cebr eyler
- 589 Kasdı bu mansıba çün vâsıl ola
Gide gam zevk u safâ hâsıl ola
- 590 İztırârî heves-i mansıb u câh
Düşürür anı bu hırssa nâ-gâh
- 591 Kâdî-'asker kapusın rûz u şeb
Bekler ol vird-i lisânı matlab
- 592 Bu mülâzımları bir tab'ı selîm
Cümle üç kısma kılupdur taksîm
- 593 Oldı bir sınıfi anuñ lâgar u zerd
Fakr u fâka ile olmuş pür-derd
- 594 Bulmayup kendüye cây-ı râhat

---

⁷⁵ 585b gider: giderür S.

Za'f ile bî-meded ü bî-tâkat

- 595 Def'-i gam diyü⁷⁶ yir afyon sıkılır
Şöyle lâgar ki tokınsañ yıkılır
- 20b 596 Agniyâdan dahi bir sınıfı hep
Cem'-i mâla çalışur rûz u şeb
- 597 Feth olup anlara bâb-ı tahsîl
Eylemişler o 'ulûmı tekmîl
- 598 Bulup anlar maraz-ı fakra 'ilâc
Eylemiş her biri tahsîl-i mizâc
- 599 Oldı bir sınıfı da mensûb-ı kibâr
Bir mansıb[ı] alur senedi var⁷⁷
- 600 Bezl ider mansıb için mâl u menâl
Yüz tutar anlara 'izz ü ikbâl
- 601 Ol iki sınıfı kamu bî-gamdur
'Azl ile nasbları tev'emdür
- 602 Kangı sınıfdan iseñ kendüñi bil
Sinf-ı evvelde⁷⁸ menem ve'l-hâsıl
- 603 Agniyâ zümresine yok sözümüz
Fukarâ hâlini görse gözümüz
- 604 Hak söze merdüm iseñ gûş itseñ

⁷⁶ 595a diyü: diyüp S.

⁷⁷ 599b Mısra vezne uymamaktadır.

⁷⁸ 602b evvelde: evvelden S.

Fukarâ hâtırını hoş itseñ

605 Anı iz'ân idemez her ahmak
Fukarâ kalbi durur⁷⁹ Ka'be-i Hak

606 Devlet [ü] zilleti viren Hakdur
Anı fehm eylemeyen ahmakdur

607 Aña rahm eyle ki nâ-çâr ola ol
Fakr ile bî-kes ü bî-şkâr ola ol

608 Sabr ider fakrını halka diyemez
Şîşe-i 'ırz u vakârın sıyamaz

609 Kalur elbette hicâb altında
Gencdür san ki türâb altında

610 Sâye-veş hâk ile olur yeksân
Der-be-der şöyle gezer ser-gerdân

611 Âteş-i fakr anı niçe meh ü sâl
Pûte-i mihnet içinde ide kâl

612 Fakr [anuñ] dûr ola yârânından
Bi'z-zarûrî usana cânından

21a Makâle-i Sâmine
Ehl-i İnsâf Hükkâm-ı Kirâm ve Kuzât-ı Enâm
Hazretlerinden İ'tizâr-ı Mâ-lâ-Kelâm Eyleyüp
Fî-Zamâninâ Anlara İsâbet İden Belâyâ vü
Kazâyâ ki Cânibinden Menâsıb Virmekle
Mansıblarında Sebât u Devâm Olmaduğın
İ'lâmdur

⁷⁹ 605b kalbi durur: kalbidir S.

- 613 Diñleñ ey zümre-i hükkâm-ı kirâm
Ehl-i insâf-ı kuzâtü'l-İslâm
- 614 Vechi olmaya şu söz ki hâşâ
Ola 'âkıl olana hâtır-sâ
- 615 Sizi tahmîk ise ger maksûdum
Nâ-murâd ide beni ma'bûdum
- 616 Bî-sebeb siz baña düşnâm itmeñ
Bu söz ile beni ilzâm itmeñ
- 617 Söyledüñ sen bu makâlâtı sahîh
Dimesünler zurafâ hem-çü melîh
- 618 Nazm u inşâya gelen tahrîrât
Olmadı kizb ü riyâ taksîrât
- 619 Anı te'lîfe çeküp bunca ta'ab
Vâkı'-ı hâli beyân itdüm hep
- 620 Cümleñüzden bu durur hep me'mûl
'Özrümi ehl-i kerem ide kabûl
- 621 Ya'nî el-kıssa bu cumhûr-ı kuzât
Yek-be-yek cümle-i hükkâm ü vülât
- 622 Kâdîlik alsa gerekdür giderek
Çekmek ister aña da haylî emek
- 623 Kâdî-'askerlere varmag ile
El urup karşıda turmag ile

- 624 Vara gele usanup kapusına
Tura tura yorilup tapusına
- 625 Fakr ile hâlûñ ola şöyle harâb
Satmaduk kalmaya esbâb u kitâb
- 21b 626 Rûz u şeb eylesin sa'y-ı cemîl
Âsitâneñ dahi idüp tekâmîl
- 627 'Arz-ı hâl itmege ikdâm idesin
Hasb-i hâlûñ varup i'lâm idesin
- 628 Önine⁸⁰ havf u recâyile varup
Fakrdan haylî şikâyetler idüp
- 629 Aglayup hâlûñi 'arz eylesin
Ser-güzeştüñ ne ise söyleyesin
- 630 Nazar eylerse de gâhî yüzüñe
Mültefit olmaya çokluk sözüñe
- 631 Bâr-ı gam⁸¹ ide elif kaddüñi nûn
Giderek hâlûñ ola dîger-gûn
- 632 Mansıba vâsıl olunca her dem
Çekmesin bir iki yıl derd ü elem
- 633 'Âkıbet mansıb alursın ammâ
Geliser başuña biñ dürlü belâ
- 634 Giresin deyne niçe mihnetle
Varasın mansıbuña devletle

---

⁸⁰ Önine: Öñüne S.

⁸¹ 631a Bâr-ı: Yâr-ı S.

- 635 Mansıbuñ olur ise bî-hâsıl
Olasın bu gam ile lâ-ya'kıl
- 636 Tatalum müddetüñ itdüñ tekmîl
Bir iki akça idersin tahsîl
- 637 İtmeye ol dahi deynüñe vefâ
Çekdüğüñ derd ü elem kala saña
- 638 Eyü olursa eger ol mansıb
Çok olur aña bilürsin tâlib
- 639 Bir kavî kimse ala kâzılıguñ
Yok durur gerçi aña râzılıguñ
- 640 Bî-kes olmag ile sen 'âlemde
Olasın bunca belâ vü gamda
- 641 Seni ma'zûl ideler ya tebdîl
Müddetüñ kalmaga anda tekmîl
- 642 Zâhir ol mansıb olupdur mercûh
Olasın bu gam ile sen mecrûh
- 22a 643 Ger kabûl eyler iseñ sen anı
Kazanursın bir iki 'Osmânî
- 644 Yañılup varur iseñ İstanbula⁸²
Anda ragbet mi olur ma'zûle
- 645 Sözüñi eyleyüp evvel ez-ber
Varacaguñ yine kâdî-'asker

---

⁸² 644a Mısra vezne uymmamaktadır.

- 646 Diyesin nâle-künân h^vâr⁸³ u zelîl
Ne içün mansıbum itdün tebdîl
- 647 Ne durur cürmümi ben de bileyin
Tâ ki anuñla tesellî olayın
- 648 Saña dir gerçi ki cürmüñ yokdur
Lîk ol mansıba tâlib çokdur
- 649 Kıldılar anı şefâ'at n'ideyin
Kangısuñ sözini redd ideyin
- 650 Bir kavî kimseye mensûb imiş ol
Kuvvet-i kâhiresiyle makbûl
- 651 Mansıbuñ eylediler aña murâd
Virmeyüp idemedüm ben de 'inâd
- 652 Hâsılî mansıbuñı virdüm aña
Bilürem gerçi zulüm oldu saña
- 653 Gayrısına seni itdüm tebdîl
Müddetüñ eyle var anda tekmîl
- 654 İhtiyârî ya olursın ma'zûl
Ya varup mansıbuñı eyle kabûl
- 655 Böyle virince su'âl ile cevâb
Viresin âyîne-i fikrete tâb
- 656 'Azlden ise kılup re'y-i sahîh
Mansıbı eyler iseñ sen tercîh

---

⁸³ 646a h^vâr: hor HS.

- 657 Varup ol mansıba dâhil olasın
Nukre tahsiline mâ'il olasın
- 658 Çünkü ol mansıb ola bî-hâsıl
Her ne deñlü olur iseñ 'âdil
- 659 Bi'z-zarûre⁸⁴ tama'-ı hâm idesin
Cem'-i mâl itmege ikdâm idesin
- 22b 660 Dimeyesin bu helâl ü bu harâm
Ekl idüp vakf ile mâl-ı eytâm
- 661 Diyesin kimine resm-i kısmet
Nısf-ı mâlın alasın bî-minnet
- 662 Cem' ola buncılayın mâl-ı habîs
Gûşuña girmeye âyât u hadîs
- Kâle'l-lâhü ta'âlâ ve tebârek "Ve men lem
yahrüm bi-mâ enzela'l-lâhü fe-ülâ'ike
hümü'z-zâlimün"⁸⁵
- 663 Olmaduñ emr-i Hudâya münkâd
N'eyler âyâ seni bu Hakk-ı 'ibâd
- 664 Eyleyüp kendüñi maglûb-ı 'avâm
Olasın rûz-ı cezâda bed-nâm
- 665 Hırs ile zâlim olasın eyvâh
Yüzüñ ola iki 'âlemde siyâh

⁸⁴ 659a Bi'z-zarûre: Bi'z-zarûrî S.

⁸⁵ Allahü Teala buyurdu: "Kim Allah'ın indirdiği hükümlerle hüküm vermezse, işte onlar zalimlerin ta kendileridir." Mâide Sûresi 5/45.

- 666 Hayf ol 'akl ile idrâküñe hayf
Sîret ü tînet-i nâ-pâküñe hayf
- 667 Saña lâyük mı bu gûne a'mâl
'Ulemâ nâmın idesin pâ-mâl
- 668 Zulm olur mı 'ulemâdan sâdır
Olup 'ilm ile 'amelde kâsır
- 669 Zulm iderse 'aceb olmaz cühelâ
Def'-i zulm itmek içündür 'ulemâ
- 670 'Âlim olan kişi icrâ eyler
Emr-i ma'rûf ile nehy-i münker
- 671 Kılma inkâr ile kizb ü telbîs
Saña yitmez mi bu mazmûn-ı hadîs
- 672 Anı gûş itmek olur farz-ı 'ayn
Böyle buyurdu Resûlü's-sakaleyn

Ruviye an-'Alî ibni Ebî Tâlib kerrema'l-lâhü
vechühü ennehü kâle Resûlu'llâh 'aleyhi's-
selâm "Kuzâtü ümmetî selâsetü esnâfin
kadiyâni fi'n-nâri ve kâdin fi'l-cenneti" sadaka
Resûlu'llâh ya'nî kâdin kadâ bi'l-hevâ fe-hüve
fi'n-nâr ve kâdin (23a) kadâ'l-hakka ve hüve
'âlimün fi'l-cenneti nukıle min-Câmi'u's-
Sagîr⁸⁶

⁸⁶ Hadis: "Hz. Ali (R.A)'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (SAV) şöyle buyurdu: 'Ümmetimin kadıları üç kısımdır. Bunlardan iki kısmı cehennemde, bir kısmı da cennete gidecektir.' Allah'ın Resülü doğru söyledi. Yani heveslerine uyarak hükmeden cehennemde, meselelere vakıf olup da hakka göre hükmeden

- 673 Kimde kim var ise ‘adl ü insâf
Yok yire eylemez ol lâf u güzâf
- 674 Zulm iden câhil olandur ekser
Bu hadîsi ne okur ne diñler
- 675 Bu hadîs ile kim olmaz ‘âmil
Zâhir ol kimse olupdur câhil
- 676 Kâdî olmag ile ba’zı ‘âmî
Zulm ile çıkdı kuzâtuñ nâmı
- 677 Kâdî kim hâsılî ol ‘âlim ola
İhtiyârıyla varup zâlim ola
- 678 Zâlim olan kişiler câhildür
‘İlmden ekseri hep gâfildür
- 679 Kâdî kim câhil ola zâlim ola
Anı rüsvây ide mahşerde Hudâ
- 680 ‘Âlim ü ‘âdil ola şol kâdî
Hazret-i Hakk ola andan râzî
- 681 ‘Âkıl iseñ gel eyâ merd-i suhan
‘Ulemâya sakın itme sût’-i zan
- 682 Oldı rûşen bu mesel ehl-i dile
Ki yanar yaş kurı yanınca bile

---

de cennettedir. Câmi‘u’s-Sağır’dan nakledildi.” Bu hadisin benzeri için bk. (Ayet ve Hadisler).

- 683 Bilmez anı niçe nâ-dân añlar
‘Âlim ü câhil[i] yeksân añlar
- 684 Saña dir kâdî olur ‘âlim olan
Hâkim olur mı cihânda nâ-dân
- 685 Bu söz ‘âkıllara ne lâyıkdur
Sanur ol ‘ilmi kabâ sarıkdur
- 686 Kuvvet-i mâl ile niçe câhil
Kâdî vü hâkim olur bir niçe yıl
- 687 Niçesi okumadan nahv [u] sarf
Mes’ele bilmez iken hîç bir harf
- 688 Olmuş iken cühelâdan ma’dûd
Hâkim olmasını eyler maksûd
- 23b 689 Anlaruñ olsa gerek tâli’i yâr
Halkdan eylemez ol gayret ü ‘âr
- 690 Hâl-i ‘âlem budur ey ehl-i kemâl
Şimdi basdı ‘ulemâyı cühhâl
- 691 Düşdi bu derde ahâlî iñler
Bu ‘asırda kim ölür kim diñler
- 692 Cühelâ gün gibi rif’atde olur
‘Ulemâ hâk-i mezelletde olur
- 693 İktizâsı bu mıdur dünyânuñ
Rif’atı artuk ola nâ-dânuñ
- 694 Kangı ‘âlim ki ola efkar-ı nâs

- Anı ol câhile sen itme kıyâs
- 695 Ki anuñ kuvvet-i mâliyyesi var
Neye sunsa eli irer her bâr
- 696 Geymesün 'örf ü izâfet her dem
Hasm olur aña İmâm-ı A'zam
- 697 Meded öldürdi bizi bu gayret
Zâhiren bunda [da] vardır hikmet
- 698 Her taraftan olup a'dâ peydâ
Şerr ü şûr ile pür oldu dünyâ
- 699 Anadolu'da Celâlî elemi
Tutdı her cânibi zulm ü sitemi
- 700 Engürüs içre olan düşmen-i dîn
Âteş-i zulmi olunmaz teskîn
- 701 Şark ilinde dahi âl-i surh-ser
Toldı hep düşmen ile bahr u ber
- 702 'Âlemüñ fitnesine rûz u şeb
'Ulemâya bu cefâlardur hep
- 703 Âteş-i zulm ile mazlûm ider âh
Âsumânı tutar ol dûd-ı siyâh
- 704 Bâb-ı rişvet ise mesned olamaz
Rif'ata kimse mukayyed olamaz
- 705 Hak sözi her kişi hod söyleyemez⁸⁷

---

⁸⁷ 705a söyleyemez: söylemez S.

- Terk-i ser itmeyen anı diyemez
- 24a 706 Cem'-i mâl için urur her kişi lâf
Kimse[y]e kal[ma]dı 'adl ü insâf
- 707 'Ulemâ vü vüzerâ cümlesi hep
H'âb-ı gafletde yaturlar ne 'aceb
- 708 Yıkılır gitmede mülk-i 'âlem
Gelmiyor anlara hiç derd ü elem
- 709 Zâhir eylese anı şâh-ı be-nâm
Def' ü ref'ine iderdi ikdâm
- 710 Zulme hâşâ ki rızâsı yokdur
Halk-ı dünyâya cefâsı yokdur⁸⁸
- 711 Şark ile garba ider 'adl ü dâd
Zıll-i 'adlinde hep efrâd [u] 'ibâd
- 712 Devleti haşre dek olsun mümted
Ya'nî kim Hazret-i Sultân Ahmed
- 713 Böyle bir şâh-ı 'azîmü'ş-şânı
Böyle bir kân-ı kerem sultânı
- 714 Böyle bir pâdişeh-i Cem-'azamet
Böyle bir husrev-i 'âlî-himmet
- 715 Görmedi dîde-i hurşîd-i cihân
Devr-i Âdemden ilâ hâzâ'l-ân
- 716 Bu durur aña du'âmuz ki müdâm

---

⁸⁸ 710b yokdur: çokdur S.

Haşre dek var ola ol şâh-ı be-nâm

- 717 'Avnî-i bî-kes ü bîçâre hemîn
Dâ'î-i pâdişeh-i rûy-ı zemîn
- 718 Sefer emrinde yazup şeh-nâme
Tuhfe kıldı anı hâss u 'âma
- 719 Nazm u nesri anuñ olup kem-yâb
Çün beyâz olup ola 'arz-ı rikâb
- 720 Var ümîdüm kılup aña nazarı
Ber-murâd ide bu ehl-i hüneri
- 721 Budur âyîn-i şehen-şâh-ı cihân
Şu'arâya kıla lutf u ihsân
- 722 Tuhfesi mûr-ı za'îfüñ her dem
Serverâ pây-ı meleh bîş ü kem
- 24b 723 Bîş ü kem her ne ise tuhfe-i mûr
Lâyık oldur ola şâhâ ma'zûr
- 724 Sen Süleymân-sıfat ben mûram
İşbu ma'nâya 'aceb mesrûram
- 725 Şâhlar lutfâ bahâne ister
Lutf-ı şâha ne bahâne ister
- 726 Hâline vâkıf olup ragbet kıl
Hasb-i hâlin okıyup şefkat kıl
- 727 Şehlerüñ olur 'atâsı mebzûl
Kimse olmaz der-i 'adlinde melûl

- 728 Hîç ol bâba gelen redd olmaz
Bâb-ı ihsânı şehüñ sedd olmaz
- 729 Kulına kılsa şeh-i rûy-ı zemîn
Yevmî kırk akça vazîfe ta'yîn
- 730 Bu tekâ'üdle kanâ'at kılsam
Gâhî dîvânda⁸⁹ kitâbet kılsam
- 731 Hak virüp hâsıl olursa bu murâd
Mansıbuñ eylemeyem nâmını yâd
- 732 'Avniyâ kim bilür ol şâh-ı kerîm
Kulını eyleye şâyed ki za'îm
- 733 Bâb-ı şeh maksim-i erzâk-ı enâm
Sen de var bekle o dergâhı müdâm
- 734 Eylese şâh-ı 'adâlet-'unvân
Baña bu vech ile lutf u ihsân
- 735 Emr olnur ise ben nâ-kâma
Nazm idem her sene bir şeh-nâme
- 736 Okıyup dinleyecek şâh-ı cihân
Eyleye ben kulına istihsân
- 737 'Avniyâ 'avn-i Hudâ ger ola yâr
Bu murâda iresin âhir-i kâr
- 738 'Avn-i Hakdan dile maksûduñı hep
Şâhdur gerçi ki zâhirde sebab

---

⁸⁹ 730a dîvânda: dîvânında S.

- 739 Ne diyem ol şeh-i bahr u berre
Bahrden katre güneşden zerre
- 25a 740 Anda hatm oldı 'adâlet anda
Anda hatm oldı sahâvet anda
- 741 Anuñ 'asrında geleydi Cemşîd
Hidmetin eyleyüp olurdı ferîd
- 742 Meclis[in] görse eger Rüstem-i Zâl
Pây-mâl olur idi sâye-misâl
- 743 Çü degül kâbil-i medh ü ta'rîf
Kıl du'â dâ'im eyâ 'abd-i za'îf
- 744 Yâ İlâhî o şehen-şâh-ı be-nâm
Tura turdukca cihân mülki müdâm
- 745 'Ömrin efzûn ide ol Hayy u Kadîr
Ola a'dâsı kamu h^vâr⁹⁰ u hakîr
- 746 İrişüp 'avn-i Hudâ-yı müte'âl
Sına hep cümle melâ'în ü kıral
- 747 Mu'cizâtıyla Resûlu'llâhuñ
Düşmeni münhezim olsun şâhuñ
- 748 Haşre dek şâh-ı cihân var olsun
'Avn-i Hak aña nigehtâr olsun
- 749 Sâyesinde olalum âsûde
Rûz u şeb hamd idelüm ma'bûda

---

⁹⁰ 745b h^vâr: ħor S.

750 Dilerüz Hazret-i Hak'dan her gâh
Müstecâb ide du'âmuz Allâh

Hikâyet-i Pür-Letâfet ki Emr-i Hidmet-i Kazâ
Efdal-i Tâ'at u 'İbâdetdür

751 Câmi'-i zümre-i erbâb-ı 'ulûm
İbni Taşkoprî Efendi merhûm

752 Böyle nakl itdi Şakâyık içre
Söylenür ehl-i hakâyık içre

753 Fuzalâdan biri sâbıkda meger
Anlara böyle hikâyet eyler

754 Şâh tevcîh-i kazâ eyler aña
Ki ide şer'-i Resûli icrâ

755 Degül imiş garazı 'izzet ü câh
Hükm ider her ne ise emr-i İlâh

25b 756 Zühd ü takvâda olup kâmeti lâm
İhtimâm üzre iken subh u şâm

757 Gâhî rü'yâda Nebiyyü'l-muhtâr
Eyler iken aña 'arz-ı dîdâr

758 Soñra ol fârig olup mansıbdan
Gûşe-i 'uzleti eyler mesken

759 Ol kazâdan olıcak âzâde
Hazreti hiç göremez rü'yâda

- 760 İdemez aña takarrüb hâsıl
Mey-i fûrkatle olur lâ-ya'kıl
- 761 Bu hatâsından idüp i'râzı
Yine 'avdet kılup olur kâdî
- 762 Der-'akab maksad-ı aksâyı bulur
Hazretüñ bende-i makbûli olur
- 763 Yine rü'yâda görüp ke'l-evvel
Diler ol müşkilini eyleye hall
- 764 İ'tizâr ile o hayru'l-a'mâl
İdicek cürm ü hatâsını su'âl
- 765 Bu cevâbı buyurur aña Resûl
Sen kazâyâya olurken meşgûl
- 766 Şer' ile ümmetümün subh u şâm
Hidemâtını iderdün itmâm
- 767 İtmeyüp 'adl ile dâduñda kusûr
Şer' ile görür idün haylî umûr
- 768 Olup anuñ ile me'cûr u mesâb
Müntefi' olur idi şeyh ile şâb
- 769 Terk idüp soñra teferrüd itdün⁹¹
Kendü nefsüñle takayyüd itdün
- 770 Hidmetümden niçe gün olduñ dûr
Bundan özge saña yok cürm ü kusûr

---

⁹¹ 769a teferrüd itdün: teferrüdâtüñ S.

- 771 Efdal-i tâ'at imiş leyl ü nehâr
Hidmet-i şer'-i Nebiyyü'l-muhtâr
Makâle-i [Tâsi'a]
Rûm İline Sefer-i Hümâyûn Vâki' Olaldan Berü
26a Zümre-i Kuzât u Yâr-ı Vülât-ı Zü'l-İ'tibâr İki Sınıf
Olup Bir Sınıfı Ser-Dâr-ı Bâ-Vakâra Bir Sınıfı
Âsitâne-i 'İzzet-Medâra 'Azîmet Kılmagla Mâ-
Beynde Olan İhtilâli İcmâlen Beyânındadır
- 772 Ey suhan gevherinüñ sarrâfı
Vireyin saña cevâb-ı şâfî
- 773 İki sınıf oldu kuzât [u] 'ulemâ
Diñle bir bir sebebin icmâlâ
- 774 Oldı bir sınıfı mevâlî kısmı
Şöhre-i dehr olup ism ü resmi
- 775 Çünkü çoğaldı mevâlî giderek
Kalmadı anlara âhar meslek
- 776 Bir niçe mansıbı bir eydürüp ol
Arpalık nâmı ile itdi kabûl
- 777 Kendü varmaga tenezzül itmez
Anda nüvvâb ile hod iş bitmez
- 778 Arpalıkları silinmiş⁹² niçe bir
Eyledi şer'-i Resûli tahkîr
- 779 Arturur gün olıcak rûz-ı cezâ
Ne cevâb idebilür bilsem aña

---

⁹² 778a silinmiş: söylenmiş S.

- 780 Rûmda niçe menâsıb yek-sû
Arpalık oldı mevâlîye kamu
- 781 Anuñ erbâbı gezer âvâre
Def'-i gam derdine bulmaz çâre
- 782 Yâr olup bir niçe rişvet bedeliye (?)⁹³
Dir ki ol al gididen vir gidiye
- 783 Birdür anlara helâl ile harâm
Vardugı yirüñ olur işi tamâm
- 784 Mansıbuñ eyüsini anlar alur
Bî-kes olan kişi yâbânda kalur
- 785 Şüfe'âsı yog ise bir kişinüñ
Birisi ilerü gelmez işinüñ
- 26b 786 Bî-kes olan kişi mansıb alıma
Eger alursa da nef'in bulıma
- 787 Oldı bir sınıfı da bî-kes fukarâ
'Azl ile 'ömri geđer subh u mesâ
- 788 'İlm ile yog ise ger akrânı
'Adlde olsa Şüreyh-i sâni⁹⁴
- 789 Ne kadar eylese sa'y u ilhâh
Bulıma fakr ile el-kıssa felâh

Makâle-i 'Âşire

⁹³ 788a Mısra vezne uymamaktadır.⁹⁴ 788b Şüreyh-i: şer'-i S.

Fî-Zamâninâ Kuzât u Hükkâmuñ mansıblarında
 Sebât ü Devâm Olmamağ ile Dünyâda Harîs
 Olanlar Kendülerini Bu Belâdan Tahlîs İdüp
 Gûşe-i 'Uzletde Huzûr u Zâd-ı Âhîret Tahsîline
 Sa'y-ı Mevfûr Eylemeleri Beyânındadır

- 790 Ey suhan gevherinüñ sarrâfı
 Vireyin saña cevâb-ı şâfî
- 791 Zâhir akvâli ko bid'at zulem
 Oldı kâdîlar aña âlet-i zulm
- 792 Hep re'âyâya tekâlif müdâm
 Salar emr ile kuzât [u] hükkâm
- 793 Cem' olan nüzl ü 'avârız ne ki var
 Kâdîdan ister anı defter-dâr
- 794 Elem ü mihneti İstanbuluñ
 Kâr ider cânına her ma'zülüñ
- 795 Fakr u fâka ile pür-gam her kes
 Bulmaz matlabına [hîç] dest-res
- 796 N'eylesün anlara kâdî-'asker
 Virse ba'zılarına mansıb eger
- 797 Fakr ile mansıba varup gidemez
 Varsa mansıblarını zabt idemez
- 798 Söylesem hak sözi n'ola bî-bâk
 Bu cefâlar ider insânı helâk
- 27a 799 Cümleden biri bu 'abd-i nâ-çîz

Bu meseldür kişinüñ nefsi 'azîz

- 800 Çok zamândur bu tarîke gireli
Nakd-i 'ömri o metâ'a vireli
- 801 Açılıp tali'-i nâ-mes'ûdum
Hâsıl olmadı ebed maksûdum
- 802 Olan oldu sözümi diñle 'azîz
Saña bu pend-i letâfet-âmîz
- 803 Okı gör mûcib-i 'ibret olsun
Sebeb-i zikr u nasîhat olsun
- 804 Fukarâdan olanı bir bir say
Mansıbında turamaz bir iki ay
- 805 Zûr-ı bâzûsı olan merd-i kavî
Olıyor hâdim-i şer'-i nebevî
- 806 Ne durur zann u kıyâsuñ 'acebâ
Sabr ider mi bu cefâya 'ukalâ
- 807 Saña ey 'âkıl u dânâ ne 'aceb
Bu şekil mansıb için bunca ta'ab
- 808 Mansıb için bu rezâlet niçe bir
Bu meşakkat bu felâket niçe bir
- 809 Hele maglûb-ı 'avâm olmuşsın
Bu tamâ' birle tamâm olmuşsın
- 810 'Aklı olan çeke mi bunca ta'ab

- Buña sabr iden edânîdür hep
- 811 Nev-hevesdür niçesi yârânuñ
Bu cefâsını çeker dünyânuñ
- 812 Sebeb oldur ki edânî ekser
Kıldılar mansıb-ı ‘âlîde makar
- 813 Turmayup dún u denî sadra geçer
Gâlibâ irdi gibi âhir-i şer
- 814 Bu ne hikmet durur ey Bâr-Hudâ
‘Ulemâ sadrına geçdi cühelâ
- 815 Cühelâ kat’-ı merâtib itdi
‘İlme ragbet anuñ için gitdi
- 27b 816 Tâli’-i câhil ise hûb ancak
Hâ’iziyle katı mergûb ancak
- 817 ‘Ulemâ mansıba olmasun esîr
Kılmasun kendülerin h^vâr⁹⁵ u hakîr
- 818 Kalmadı mansıb-ı dünyâda safâ
‘Azl ü nasbına bulunmaz ihsâ
- 819 Eylemek ister iseñ def’-i kesel
Gel benüm pendüm ile eyle ‘amel
- 820 Mansıbından bu cihânuñ el çek
Sözüñ evlâsı budur eyleme şek
- 821 Bu cihân mansıbını itme kabûl

---

⁹⁵ 817b h^vâr: ħor S.

Olmamak ister iseñ soñra melûl

- 822 İste ol mansıbı kim ey dâna
Ebedî olsa o⁹⁶ mansıbda bekâ
- 823 Kangı mansıb ki degüldür bâkî
‘Ukalâ olmaz anuñ ‘uşşâkı
- 824 Olmak istersen eger kim râhat
Eyle bu halk-ı cihândan ‘uzlet
- 825 Yatacak yiri te’emmül eyle
Rızık için Hakka tevekkül eyle
- 826 Seni halk eylemedin dahi Hudâ
Rızkuñı eyledi takdîr saña
- 827 Bâb-ı rızkuñ senüñ olmaz mesned
Kulınuñ rızkına zâmin ol Ahad

Kâle’l-lâhu’l-melikü’l-vehhâb “İnne’l-lâhe
yerzüku men yeşâ’ü bi-gayri hisâb”⁹⁷

- 828 Rızık için gam yime ey ehl-i kemâl
Hırs ile olma misâl-i Deccâl
- 829 Eyle âyîne-sıfat kalbüñi sâf
Rızkuñı yok yire kılma isrâf
- 830 Lâzım olan yire sarf eyleyicek
Rızkı tahsîle çekilmez çok emek

⁹⁶ 822b o: ol S.

⁹⁷ Allah Teala şöyle buyurdu: “Allah dilediğine hesapsız rızık bağışlar” Âli İmrân Sûresi, 3/37.

- 831 Bezl ü sarf itmege yitmez ammâ
Mâl-ı Kârûn dahi olursa saña
- 28a 832 Sende ger var ise ‘akl u idrâk
Var birez rızkuñı eyle imsâk
- 833 Mâluñı bir yire hep derc eyle
‘Aklı mîzânına ur harc eyle
- 834 Bil ki sevmez bu cihânda o Ganî
Mâlnı yok yire sarf eyleyeni
- Kâle'l-lâhü'l-mu'în “Külû ve'srabû ve lâ-
tüsrifü innehü⁹⁸ lâ-yuhıbbü'l-müsrifin”⁹⁹
- 835 Saña lâzım mı cihân içre varup
Başuña halk-ı cihânı üşürüp
- 836 Cem' idüp bir niçe mangur-ı harâm
İdesin anı dahi bezl-i ‘avâm
- 837 Çekesin bunca gam u derd-i kesîr
Olasın bir kurı ‘unvâna esîr
- 838 İl yiyüp ide safâ dünyâda
Sen cevâbın viresin ‘ukbâda
- 839 Ne sefâhat ne kabâhat eyvâh
İhtiyâr eyleyesin bunca günâh

---

⁹⁸ innehü: inne'l-lâhe S.

⁹⁹ Allah Taalâ buyurdu: “Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü Allah israf edenleri sevmez.” A'râf Sûresi 7/31.

- 840 Lutf idüp pendümi diñleñ ihvân
K'olasuz mazhar-ı lutf-ı Rahmân
- 841 Tâlib-i mansıb-ı 'ukbâ oliñuz
Râgıb-ı rahmet-i Mevlâ oliñuz
- 842 Gelüñüz eyleyelüm Hakka niyâz
Yâd idüp cürmümüzi tûl u dirâz
- 843 Kalmaya cürm ile 'isyânumuza
Bakmaya defter [ü] dîvânumuza
- 844 Lutf u ihsâna kılup müstagrak
Bahr-i gufrâna bizi eyleye gark
- 845 Yâ İlâhî bize çekdürme hicâb
Koma hayretde bizi rûz-ı hisâb
- 846 Dahi 'Avnî kulını şâd eyle
Lutf u ihsânuña mu'tâd eyle

Hikâyet-i Latîfe Münâsib-i Menâkıb-ı Münîfe

- 28b 847 Sâbıkâ var idi bir şahs-ı hasîs
Aña sîm ü zer idi yâr u enîs
- 848 Mâl u câh eyleyüp anı magrûr
Bir nefes itmedi 'ömrinde huzûr
- 849 Sîm ü zer cem'in idüp rûz u şeb
Bir yire defn ide idi anı hep
- 850 Olmayup râgıb-ı hayr u hasenât

Aña nâ-gâh irişür vakt-i memât

- 851 O mahilde zer aña olmaz yâr
Terk-i dünyâ ider âhir nâ-çâr
- 852 Olmayınca aña lutf-ı Bârî
Kodugı yirde kalur dînârı
- 853 Tama' u hırs ile gör ol bed-nâm
Eylemez vârise anı i'lâm
- 854 O mahalde olıcak zer medfûn
Vârîs olanlar olur[lar] mahzûn
- 855 Sulehâdan biri ol gice meger
Vâkı'asında görür sâhib-i zer
- 856 Sûreti olmuş anuñ nitteki mûş
Zer olan yire tutar çeşm ü gûş
- 857 Görüñüz mûş-sıfat ol tarrâr
Geh girer ol delüğe gâh çıkar
- 858 Aña ol sâlih ider çünki su'âl
Bile tâ kim ne durur vâkı'-i hâl
- 859 Virür ol sâlihe bu gûne cevâb
Dir ki zer cem' idenüñ hâli harâb
- 860 Sîm ü zer cem'in iden dünyâda
Bu 'amel birle kopar 'ukbâda
- 861 Dâ'imâ eyleyüp âh u zârı
Gözedür gözlerüm ol dînârı

- 862 Andadur 'akl ile fikrüm her gâh
'Acebâ kimse aña buldı mı râh
- 863 Her kim olursa harîs-i dînâr
Haşr olur mûş-sıfat âhir-i kâr
- 29a 864 Sîm ü zer cem' idene işte delîl
Virse biñ yıl aña Hak 'ömr-i tavîl
- 865 'Âkıbet çünki helâk olsa gerek
Beden-i nâzüg[i] hâk olsa gerek
- 866 Kalsa dünyâ tolusu genc-i nihân
Ol 'azâbın çeker 'ukbâda hemân
- 867 Mâ'il-i sîm ü zer olan her çend
Bu hikâyetle olur fâ'idemend

Makâle-i 'Aşere

Ahvâl-i Kazâ Emr-i 'Asîr Olduğın Hadîs-i
Şerîf ile Beyân ve Baz'ı Eşhâs-ı¹⁰⁰ Nâ-dân
Kâdîlara Rişvet Alur Diyü Kizb ü
Bühtânlarıdır

- 868 Diñle ey mâ'il-i erbâb-ı hüner
Dir iseñ gûşuñ ola pür-gevher
- 869 Nakl olındı saña çün bu kıssa
Kıssadan 'ârif iseñ al hisse
- 870 Bil ki 'akluñ saña yâr ise hemîn
Mansıba tâlib olup olma yakın

¹⁰⁰ Eşhâş-ı: Eşhâş u S.

871 Taleb-i¹⁰¹ mansıbı kılma tedbîr
Kâdîlık oldu katı emr-i 'asîr

872 Esedu'l-lâh 'Alîden mervî
Nakl olındı bu hadîs-i nebevî

Rüviye 'an-'Alî ibni Ebî Tâlib radiya'llâhü
'anh ennehû kâle kâle Resûlu'llâh salla'l-lâhü
'aleyhi ve sellem "Men cuile 'ale'l-kazâ'i
fekeennemâ zübiha bi-gayri sikkînin" sadaka
Resûlu'llâh 'aleyhi's-selâm¹⁰²

873 Şu'arâdan iki eşrâf-ı kuzât
Pend [ü] şî'r[i] niçe rengîn kelimât

874 İdüp ahvâl-i kuzâtı ma'lûm
Bir gazel dimiş 'Ubeydî merhûm

29b 875 Soñra Vecdî anı eyler tahmîs
Diñlesünler anı ihvân-ı enîs

Gazel-i Merhûm 'Ubeydî'l-Edirnevî Tahmîs-i
Merhûm Vecdî'l-Filibevî

¹⁰¹ 871a Taleb-i : Tâlibi S.

¹⁰² Hadis: "Hz. Ali (R.A)'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (SAV) şöyle buyurdu: 'Kim hâkim tayin edilirse sanki bıçaksız bir şekilde kesilmiş gibidir.' Allah'ın Resulü doğru söyledi."

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

I

Mülk-i cihânuñ âhiri bildüm harâb imiş
 Me'vâsı mîr ü şâh u gedânuñ türâb imiş
 Ma'nâ yüzinde devlet-i dünyâ 'itâb imiş
     Mansıb didükleri elem ü ıztırâb imiş
     Cân-ı 'azîz-i 'ârife 'ayn-ı 'azâb imiş

II

Kosa 'adâlet itmek için her biri işin
 Sarf itse dâda cümleten etvâr u cünbişin
 Döndürse seyle girye ile gözleri yaşın
     Zâlimlerüñ söyündüremez zulmi âteşin
     Kâdîlaruñ bu derd ile bagrı kebâb imiş

III

Halka medâr u merci' olur sözi diñlenür
 Tenfiz-i hükm-i şer'-i şerîf ile eglenür
 El tarluğı gider gibi bir hâlet el virür
     Bir iki mangur ellerine gerçi kim girür
     Çekdikleri belâlar evet bî-hisâb imiş

IV

Alur eline hükmini şâh-ı yegânenüñ
 Eydür ki haylî za'fı var imiş hızânenüñ
 Hâlin sorar mı âteş-i zulm ile yananuñ
     'Azmi musâlahayla kuzât-ı zamânenüñ
     Ahvâl-i âhiretleri gâyet harâb imiş

V

Benden nasîhat ister iseñ diñle Vecdiyâ

Hırsı eyle şey'-i kalîle iktifâ¹⁰³
 Olmaz kanâ'at eylemeden özge kîmyâ
 Sözüñ muhassalın diyeyüm mi
 'Ubeydiyâ
 'Uzlet iden kimesne şeh-i kâm-yâb imiş

30a Hâtime-i Makâle-i U'cûbetü'l-Misâl

- 876 Hûb tahmîs ü gazel birle saña
 Kıldılar hâl-i kuzâtı inhâ
- 877 Sen bu ahvâli iderseñ âşikâr
 Diñle tafsîl idelüm bir mikdâr
- 878 Olmaz ahkâm-ı şerî'at icrâ
 Zeyd ile 'Amr ider olsa da'vâ
- 879 Şer' ile virseñ eger Zeyde cevâb
 'Amra dirsene saña hükm itdi kitâb
- 880 Zeyd aña olmaz ise ger¹⁰⁴ râzî
 N'eylesün ya baña diyor kâzî
- 881 Şimdi 'âlemde eyâ vâkıf-ı râz
 Hakka râzî var ise var katı az
- 882 Zeyde hükm itseñ eger şer' ile sen
 Saña 'Amr itse gerekdür sû'-i zan
- 883 Baña hükm itmedüğine hikmet
 Zeydden kâdî alupdur rişvet

¹⁰³ V Mısra vezne uymamaktadır.

¹⁰⁴ 880a ger: eger S.

- 884 Rişveti sen gerek alma gerek al
İder elbette ‘Amır böyle hayâl
- 885 Hazret-i Hakdan idüp şerm ü hicâb
Hiç dimez böyle imiş kavlı-i kitâb
- 886 Yok yire kâdiya bühtân eyler
Meskenin âteş-i sûzân eyler
- 887 ‘Adl iderseñ eyâ efdal-i nâs
Ne belâdur ideler böyle kıyâs
- 888 ‘Askerî tâ’ifesi hod ne ki var
Budur ‘âdetleri hep leyl ü nehâr
- 889 Olmayup şer’e mutî’ ü münkâd
Hâkimüñ hükmüne eylerler ‘inâd
- 890 Kâdiya cevr ü cefâ-pîşeleri
‘Ulemâ kadhıdur endîşeleri
- 891 Eyleme mü’min iseñ lâf u güzâf
Saña lâzım durur ‘adl ü insâf
- 30b 892 Yüri insâf ile kıl her işüñi
Tâ ki her kes begene cünbişüñi
- 893 İstikâmet yiridür şer’-i Resûl
Hidmetüñ ola dir iseñ makbûl
- 894 ‘Âdil olmasa eger bir mikdâr
Olımaz saña dahi hidmetkâr
- 895 Müstakîm olsa eger hidmetde

Sâhibi anı tutar 'izzetde

- 896 Hâdim-i şer'-i şerîf olsa kişi
İstikâmetde anuñ dâ'im işi
- 897 İstikâmetle iden hidmetini
İki 'âlemde bulur ragbetini
- 898 Sâhibi aña ri'âyet eyler
Rûz-ı mahşerde şefâ'at eyler
- 899 Saña yâhû dahi gelmez mi yakîn
Oldı insâf didüğüñ nisfu'd-dîn
- 900 Diler iseñ bula mâluñ bereket
İhtirâz it sakın alma rişvet
- 901 Mürteşî olma vü rişvet virme
Başdan ayaga günâha girme
- 902 Rişvet ile sakın olma hâkim
Rûz-ı mahşerde olursın nâdim
- 903 Rişveti virmek olur mı câ'iz
Râşînüñ hükmi degülken nâfiz
- 904 Oldılar bu üçi mezmûm-ı cihân
Râşî vü mürteşî vü râ'îş olan
- 905 Bu hadîs ile olup nakl-i sahîh
Kıldı Peygâmbere o kavli tasrîh

‘An-Ebî Hüreyrete radiya’llâhu ‘anhü ennehû
kâle: “La’ane Resûlu’llâh ‘aleyhi’s-selâm er-
râşî ve’l-mürteşî ve’r-râ’iş” sadaka Resûlu’llâh
105

Hikâyât-ı Pür-’İbret [ü] Bâ-Nikât Min-
Elzemi’l-Hikâyâti Fî-Hakkı İrtişâ’i’l-Kuzâti

- 31a 906 Bir kefen soyucu şahs-ı bî-’âr
Bu imiş kârı anuñ leyl ü nehâr
- 907 Kangı meyyit ki olursa medfûn
Kefenin soyar alurmuş mel’ûn
- 908 Olmuş ol halk-ı vilâyet ‘âciz
Anı men’ idememişler hergiz
- 909 Ol vilâyetde meger bir kâdî
Kavl ü fi’linden olup Hak râzî
- 910 ‘Adl ile san ki Şüreyh-i sâni
Hidmetinde yog imiş noksânı
- 911 Va’desi irişür anuñ nâ-gâh
Ol kefen soyucıdan eyler âh
- 912 Bu gün ahbâbını hep da’vet ider
O kefen soyucıya minnet ider
- 913 Aña dir rıfk ile ey merd-i garîb
Baña şimden girü mevt oldı karîb

¹⁰⁵ “Ebû Hüreyre (R.A.)’den rivayet edildiğine göre, Allah’ın Resulü (SAV), rüşveti verene, alana ve ona aracılık edene lanet etmiştir.”

- 914 Kefenüñ kıymetini benden al
Kabrümi açma idüp kasd-ı vebâl
- 915 Böyle anuñla idüp kavlı karâr
Kâdî [ki] defn olıcak âhir-i kâr
- 916 O kefen soyucu hod ba'de'l-mevt
Çâre mi var kıla ol fırsatı fevt
- 917 Kâdînuñ kabrini açar ol şeb
Eylemez 'ahde turup havf u ta'ab
- 918 Her su'âle viremez kâdî cevâb
Aña âteş ile eylerler 'azâb
- 919 Tevbe ider görüp anı nâ-çâr
Bu sözi vird idinür leyl ü nehâr
- E'üzü bi'l-lâhi min-şerri 'azâbi'l-kuzâtî'z-
zamâni zahara hâlihüm¹⁰⁶ 'inde'l-ımtihâni¹⁰⁷
- 920 Bir 'azîz işidicek kıldı su'âl
Bile tâ kim ne durur vâki'-i hâl
- 921 O kefen soyucu ahvâli didi
Havf idüp san ki vücûdı eridi
- 31b 922 'Âdil olan göricek böyle 'azâb
Zâlîme niçe olur ekl-i 'ikâb

---

¹⁰⁶ hâlihüm: hâlihî S.

¹⁰⁷ Zamanın kadınlarının şerrinden ve imtihan sırasındaki gerçek hâlinin ortaya çıkışından Allah'a sığınırım.

Makâle-i İhdâ 'Aşere
 Nüvvâb-ı Zevî'l-İhtirâm Tâ'ifesine Münâsebet ile
 Bir Niçe Pend-i Sûdmend Olıduğıdur ki Müfid ü
 Muhtasar İrâd Olındı

- 923 Söyle ey vâkıf-ı ahbâr-ı enâm
 Nâzım-ı hâl-i kuzât u hükkâm
- 924 Oldı mâ-dûnı kuzâtuñ nüvvâb
 Kılma hâlin bularuñ istigrâb
- 925 Kâdîda 'adle ise ger niyyet
 Aña nüvvâbı ider tib'iyyet
- 926 Ne vücûdı var ola nüvvâbuñ
 Kavm ü hüddâm u kamu küttâbuñ
- 927 Zulm anlardan olupdur merfû'
 Hayr ile şerri ider asla rücû'
- 928 Eylese zulmine igmâz-ı 'ayn
 Kendü 'ırzına virür kâdî şeyn
- 929 Def'-i zulm itmek aña lâzımdur
 Gâfil ise soñucu nâdimdür
- 930 Rûz-ı mahşerde Hudâ-yı müte'âl
 Cümle etbâ'm ider aña su'âl
- 931 Olsa zulm itmege kâdî mâ'il
 Nef'i yok fâ'il olursa 'âdil

932 'Âdil olursa eger hâkim-i 'asl
Tîg-ı şer' ile ider bâtilı fasl

933 Vâlihîden bu latîfe meşhûr
Eylemiş nâ'ibi hakkında sudûr

Matla'-ı Vâlihi'l-Merhûmi'l-Üskübî

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
Zaleme zulm ider ise n'ola teskîn gerek
Kâdî miskîn olıcak nâ'ibi keskin gerek

32a Cevâb-ı Nâ'ibü'ş-Şer'

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün
Tîg-ı şer' ile kesüp fasl idemez bâtilı hak
Kâdî miskîn olıcak nâ'ib olur künce bıçak

İ'tirâz-ı Mergûbe-i Makâle-[i] Sâbıka

934 Vâlihînüñ sözi haylî medhûl
Nâ'ibüñ lîk cevâbı ma'kûl

935 Cümle ahvâli gören kâdîdur
Her kes anuñ sözine râzîdur

936 'Âkıl iseñ ide gör 'adl ile dâd
Tâ ki senden kala bir yahşı ad

937 Olmagıl ekl-i harâma mu'tâd
Sanma ki sende kalur hakk-ı 'ibâd

938 Saña takdîr olan olur vâsıl
N'oldı ya bunca tama'dan hâsıl

939 Ma'siyet bahrine olmışsın gark
İdemezsin hakkı bâtıldan fark

940 İster iseñ bu makâlâta delîl
Diñle bir nâdire temsîl-i cemîl

Hikâyet-i Hazret-i Kâdî Beyzâvî Rahmetu'l-lâhi
[‘Aleyh]

941 Böyle nakl itdi biri râvînüñ
Hazret-i Kâdî[-i] Beyzâvînüñ

942 Var idi bir ulu şeyhi meşhûr
Mürşid-i nâs idi ol pîr-i vakûr

943 Bî-riyâ ‘âlim-i Rabbânî idi
Ehl-i ‘ilm idi kerem kânı idi

944 Her kime eylese bir kez nazarı
‘Âlemüñ olur idi gerçek eri

945 ‘İlm-i tefsîre olurken meşgûl
Didi Kâdîya meger bir gün ol

946 Ahsen-i vech ile idüp tahrîr
Eyle Kur’ân-ı Şerîfî tefsîr

947 Şeyhden kâdî idüp¹⁰⁸ şerm ü hicâb
İ’tizâr ile virür aña cevâb

32b 948 Şeyh defa’ât ile eyler teklîf
Tâ ki kâdî yaza tefsîr-i şerîf

¹⁰⁸ 947a idüp: idüm S.

- 949 'Âkıbet eyleyüp emrini kabûl
Oldı tahrîrine anuñ meşgûl
- 950 Kalbine münkaş olınca¹⁰⁹ mefhûm
Himmet-i şeyh ile ol kân-ı 'ulûm
- 951 Rûz u şeb eyledi sa'y u ikdâm
Kıldı tefsîri kaçan kim itmâm
- 952 Al gidüp şeyhe sunınca anı
Okıyup eyledi istihsânı
- 953 Didi ithâf idelüm sultâna
Tâ ki mazhar olasın ihsâna
- 954 Ne murâduñ var ise eyle beyân
Tâ ki ihsân ide ol şâh-ı cihân
- 955 Didi kim hizmet-i şer'e mahzâ
Dilerem kim ola taklîd-i kazâ
- 956 Şeyh tefsîri ki şâha sundı
Her mahalde açılıp okundı
- 957 Kıldı ta'zîm ile çün anı kabûl
Didi şeyhüm ne diler benden ol
- 958 Didi kim istemez illâ ki kazâ
İhtiyâr ile aña virdi rızâ
- 959 İltimâs[ı] idüp ol demde kabûl
Didi dûzahda¹¹⁰ mekân istemiş ol

---

¹⁰⁹ 950a olınca: olup S.

- 960 İki kâdîlığı bir eyledi şâh
Aña te'bîd ile virdi nâ-gâh
- 961 Nakl idicek anı şeyh-i murtâz
Eyledi kâdî kazâdan i'râz
- 962 Bâreka'l-lâh o şeh-i pâk-nijâd
Kıldı kâdîyı bu gûne irşâd
- 963 Dir iseñ keşf ola sırr-ı mübhem
N'eyledi diñle İmâm-ı A'zam

Hikâyet-i Hazret-i İmâm-ı Ebû Hanîfe-i Kûfî

- 33a 964 Böyle nakl eyledi bir ehl-i yakîn
Meger ol muhterî'-i mezheb-i dîn
- 965 Muktedâ-yı 'ulemâ-yı âfâk
Müşkil-âmûz-ı Sıfâhân u 'Irâk
- 966 'İlm ile halk-ı cihândan a'lem
Ya'nî merhûm İmâm-ı A'zam
- 967 Ki taleb kılsa [da] sâ'il sâ'il
Mezhebine olur anuñ kâ'il
- 968 Gerçi olunmaz İmâmeyn tahfîf
Lîk mezhebleridür kavlı-i za'îf
- 969 Emr ider hâke (?) şâh-ı 'âlem
Mezheb ü kavlı-i İmâm-ı A'zam

---

¹¹⁰ 959b düzağda: düzağdan S.

- 970 Ki odur mes'elenüñ akvâsı
Râzî olmakdur añâ evlâsı
- 971 Añâ şâkird iken efrâd u 'ibâd
Kıldı da'vet anı şâh-ı Bagdâd
- 972 Eyledi anlara teklîf-i kazâ
İdeler şer'-i Resûli icrâ
- 973 Oldı meşhûr degüldür bu hafî
Ya'nî kim ol dür-i 'ilmüñ sadefi
- 974 Künc-i 'uzletde o şeyh-i murtâz
Eyledi emr-i kazâdan i'râz
- 975 Oldı şâhuñ sözine haylî melûl
Kılmadı ya'nî ki emrini kabûl
- 976 Didiler kıssayı şâha nâ-gâh
Bî-huzûr oldı işitdükde o¹¹¹ şâh
- 977 Habs olunmasın anuñ emr itdi
Ol kadîmî olan ülfet gitdi
- 978 Geçdi ol hâl ile niçe meh ü sâl
Bulmadılar anı itlâka mecâl
- 979 Añâ üç def'a olındı teklîf
Râzî olmaz idi hiç zât-ı şerîf
- 980 İhtilâf üzredür anda akvâl
Kimi dir olmadı itlâka mecâl

---

¹¹¹ 976b o: ol S.

- 33b 981 Şâha söz kılmadı aslâ te'sîr
Müddeti habs¹¹² iken oldı takdîr
- 982 Habs iken rûhı ider 'azm-i cinân
"Rahima'l-lâhü lehû bi'l-gufrân"¹¹³
- 983 Kimisi dir ki olındı ıtlâk
Şâh ile olmadı ortada vifâk
- 984 Ya'nî el-kıssa o muhtâr-ı 'ibâd
Kıldı esnâf-ı kuzâtı irşâd
- 985 Geçdi zahmet ile hâl-i mâzî
Olmadı gıtdi ölince kâdî
- 986 Allâh Allâh ne 'aceb rây-ı sahîh
Eyledi habs[i] kazâdan tercîh

Hikâyet¹¹⁴

Temsîl-i Cemîl ü Mev'ıza-i Bî-'Adîldür ki Îrâd
Olındı

- 987 Bu hikâyet ki olındı îrâd
Nedür andan bize aksâ-yı murâd
- 988 Muktedâmuzken İmâm-ı A'zam
Aña tâbi' degülüz biz her dem
- 989 Aña hod lâzım iken tib'iyyet
Mesleginden niçün itdüh nefret

¹¹² 981b habs: maḥbûs S.

¹¹³ "Allah ona merhamet etsin."

¹¹⁴ Bu kelime, bu başlığın sonunda tekrar yazılmıştır.

- 990 Başka bir başumuza çekdük boy
Eylemez anı meger nâ-cins soy
- 34a 991 Biz ki nâ-kâbil-i mâder-zâduz
Zulme meyl eylemişüz bî-dâduz
- 992 Hayf ol mübtezel-i nâ-halefe
Vaz'ın uydurmaya kâr-ı selefe
- 993 Mâl tahsîlini idüp ümmîd
Komışuz biz dahi bir vaz'-ı cedîd
- 994 Yazuk ol cübbe vü destârumuza
Yazuk ol gayret ile 'ârumuza
- 995 Muktezâ-yı beşeriyet bu mîdur
Gayret ü 'âr u hamiyet bu mîdur
- 996 Gün gibi rûşen iken işbu delîl
Hayf kim görmez anı çeşm-i 'alîl
- 997 Dâ'im idüp taleb-i zevk u sürûr
Olmışuz mansıb u mâla magrûr
- 998 N'oldı bu hırs u tama'dan hâsıl
Cümle maksûd ele girmek müşkil
- 999 'Îş için bir iki gün dünyâda
Yatacak yir komaduk 'ukbâda
- 34b 1000 Hırs ile sürdüğüñ ol mansıb u mâl
Oldı Fir'avn ile Kârûna misâl

- 1001 Niçe bir mansıb ile mâla bu meyl
Cem' ider nitekim ol hâtıb-ı ¹¹⁵ leyl
- 1002 Mansıba 'âkıl iseñ olma harîs
Nefsüñi kıl bu cefâdan tahlîs
- 1003 Var ise zerrece sende gayret
Ehl-i dünyâ ile kılma ülfet
- 1004 Ehl-i dünyâda hakîkat yokdur
Ülfetüñ hod zararı artukdur
- 1005 Şimdi nâs oldı cevâsîs-i 'uyûb
Ne kadar senden olursa mahcûb
- 1006 Bî-huzûr olsa kaçan bir mikdâr
İder ol cümle 'uyûbın izhâr
- 1007 Mansıbuñ almag için şâm u seher
Katlüñe bulsa şehâdet eyler
- 1008 Bârî 'uzlet kılup ol gûşe-nişîn
Olma 'âkıl iseñ anlara yakın
- 1009 'Âleme sen niye geldüğüñi bil
Arayup bul yûri bir ehl-i dil
- 1010 Yûri bir mürşid-i kâmil ara bul
Hidmetin eyleyüp ol cân ile kul
- 1011 Âb-ı tevbeyle seni pâk itsün
Menzilüñ safha-i eflâk itsün

---

¹¹⁵ 1001a hâtıb-ı: hâtıb-i S.

- 1012 Bu meseldür ki añılur her ân
Da'vîye ma'nî vü 'uşşâka nişân
- 1013 Ehl-i dilden taleb eyle mededi
Bulasın tâ ki hayât-ı ebedi
- 1014 Mâ-sivâ fikrini dilden dūr it
Tenüñi başdan ayaga nūr it
- 1015 Gide tâ¹¹⁶ sîret-i hayvâniyyet
Saña hâsıl ola rûhâniyyet
- 35a 1016 Ya İlâhî kıl anı pîşe bize
Zikr ü fikrũñ ola endîşe bize
- 1017 Ehl-i dünyâdan idüp sen bizi dūr
Künc-i 'uzletde nasîb eyle huzûr
- 1018 Ni'met-i lutfuña şâkir eyle
Dilimüz sıdk ile zâkir eyle
- 1019 'Avnî-i 'âciz ü dil-haste mizâc
Olmasun gayrı kapuya muhtâc
- 1020 Eyleyüp her yañadan feth ü fütûh
Kıl anuñ bâb-ı murâdın meftûh
- 1021 Vir aña ni'met-i bî-pâyânı
Dil-i mecrûhına kıl dermânı
- 1022 Son nefesde virüp îmân ile dîn
Meskenin eyle anuñ huld-ı berîn

---

¹¹⁶ 1015a Gide tâ: Gide çalmaya S.

Makâle-i İsnâ 'Aşer

A'lem-i 'Ulemâ-i Dîn ve A'zam-ı Fuzalâ-i Râst-bîn
 Kutb-ı Dâ'ire-i Velâyet Merkez-i Râbita-i Kerâmet
 'Umdetü'z-Zühhâd Kıdvetü'l-'Ubbâd Fâzıl
 Mutasavvıf Kâmil Mutasarrıf Ser-Halka-i Sâlikîn
 Ser-Çeşme-i Vâsılîn 'Ulûm-ı Zâhirenüñ Mümtâzı
 Fünûn-ı Bâtinenüñ Kâşif-i Râzı A'nî Bihî Pîr-i
 Rûşen-Zamîr Hazret-i Şeyh Mahmûd Efendinüñ
 Zikr-i Cemîl ve Lâzımu't-Tevkîrleridür

- 1023 Söyle ey 'âşık-ı sâdik söyle
 Niçe esrâr u hakâyık söyle
- 1024 Söyle ey 'ârif-i pâkîze-hüner
 Kadrüñ añlar bilür erbâb-ı nazar
- 1025 Söyle ey bülbül-i gülzâr-ı suhan
 Açıla tâ gül-i gülzâr-ı suhan
- 1026 Turma kasr-ı suhana ur bünyâd
 Tâ güşâde ola ebvâb-ı murâd
- 35b 1027 'Ukalâ yok yire açmaz deheni
 'Arz ider ehline dürr-i suhanı
- 1028 Kim ola dürr-i suhan sarrâfı
 Bilür ol kıymetin urma lâfı
- 1029 Lâyık oldur niçe esrâr u rümûz
 Fursat el virmiş iken söyle henûz
- 1030 Tûtî-i tab'-ı hümâ-pervâzuñ
 Ehline keşf ide gizlü râzuñ

- 1031 Kufl-ı ebvâb-ı ma'ânîsin sen
Vâkıf-ı sırr-ı nihânîsin sen
- 1032 'Âlim-i 'ilm-i tarîkat kimdür
Kâşif-i genc-i hakikat kimdür
- 1033 Kimdür ol bay u gedâ sultânı
Kişver-i fakr u fenâ sultânı
- 1034 Kalbi gencîne-i sırr-ı ihlâs
Dergeh-i Hakda olan bende-i hâs
- 1035 Pîşvâ-yı reh-i zühd ü takvâ
Vâkıf-ı 'ilm-i ledün sırr-ı hüdâ
- 1036 Dergehi melce'-i her bay u fakîr
Nâkıl-ı 'ilm-i hadîs ü tefsîr
- 1037 Kâşif-i sırr-ı tarîkat nebevî
'Âkif-i zâviye-i Mustafavî
- 1038 'Âbid ü zâhid-i dergâh-ı Vedûd
Nâmı ol zât-ı şerîfüñ Mahmûd
- 1039 İsmiñ mîmi olupdur el-ân
Merkez-i dâ'ire-i kevn ü mekân
- 1040 Hâsı hırz-ı harem-i nusretdür
Mîm-i âhir 'alem-i rif'atdür
- 1041 Vâvı hâdî-i reh-i kurb [u] visâl
Dâlı zühd ü verâ'-ı 'izzete dâl

- 1042 Giceler kâ'im ü gündüz sâ'im
Zikr u tesbîh-i Hudâda dâ'im
- 1043 Nûr-ı Yezdânî yüzinde lâmi'
Gün gibi 'âleme nâmı şâyî'
- 36a 1044 Gül-i gülzâr-ı şerî'at oldur
Bülbül-i bâg-ı tarîkat oldur
- 1045 Niçe ta'bîr idem ammâ el-hak
Kutb-ı 'âlem disem aña elyak
- 1046 Mâ'-i cârî gibi turmaz her ân
Yüz sürer ayagina halk-ı cihân
- 1047 Ol durur hüsrev-i mülk-i melekût
Kılmaz ifşâ ider ammâ ki sükût
- 1048 Lutf ile her kime olsa nazarı
Bilür ol 'ilm-i ledünden haberi
- 1049 Mürşid-i kâmil odur kim tahkîk
Eylemez 'Amr ile Zeyde ta'lîk
- 1050 Nush u pendî olup insâna müfîd
İrişür menzil-i maksûda mürîd
- 1051 Dâ'imâ emr-i Hak ile 'âmil
Aña dirsem n'ola şeyh-i kâmil
- 1052 Nazar-ı¹¹⁷ pâki ider hâki güher
Hâk ile birdür aña sîm ile zer

---

¹¹⁷ 1052a Nazar-ı: Nazarı S.

- 1053 La'l ü mercân olur alsa ele seng
Kîmyâ işte budur eyleme ceng
- 1054 Lîk her kânda bulunmaz o güher
Üsküdar oldu meger aña makar
- 1055 Fukarâ Ka'be'si oldur hâlâ
Dü makâm oldu anuñla ihyâ
- 1056 Kim k'olur anda niçe şeyh ile şâb
Bulınur anda safâ-yı ashâb
- 1057 Hâsılî cümle mürîdânı hep
Mâ'-i cârî gibi sâfi-meşreb
- 1058 Oldılar bunca fezâ'il kânı
Sâkinân-ı harem-i Sübhânî
- 1059 Âsumân-ı hünere kendüsi şâh
Ol mürîdân aña gûyâ [ki] sipâh
- 1060 Mürşid-i kâmil olan böyle gerek
Görmedi nev'-i beşer şimdiye dek
- 36b 1061 Medh ü ta'rîfe ne hâcet ol zât
Kıl sükût eyleme zâ'id kelimât
- 1062 Var anuñ bendesinüñ bendesi ol
Kulı kurbânı ser-efkendesesi ol
- 1063 Sevegör cân ile anı seveni
K'oldılar târik-i dünyâ-yı denî

- 1064 Mâ-sivâdan idüben kat'-ı recâ
Kıldılar 'azm-i reh-i kurb-ı Hudâ
- 1065 Bâreka'l-lâh ne güzel rây-ı sahîh
Kurb-ı Mevlâyı kılanlar tercîh
- 1066 Oldılar zikr-i Hudâya meşgûl
Buldılar devlet-i dâreyne vusûl
- 1067 Gûşîş ü sa'y ile dikkatler idüp
Mürşid-i kâmile hizmetler idüp
- 1068 Eyleyüp kat'-ı menâzil niçeler
Kıldılar tayy-ı merâhil niçeler
- 1069 Oldılar menzil-i maksûda yakın
Buldılar magfîret-i Rabb-i mu'în
- 1070 'Avniyâ kıssayı gel itme dirâz
Safha-i kalbe bu hoş pendümi¹¹⁸ yaz
- 1071 Her sözüm mûcib-i 'ibret olsun
Bî-bedel hûb nasîhat olsun
- 1072 Sözümüñ lezzeti sükkerden yeg
Kıymeti hod dür ü gevherden yeg¹¹⁹
- 1073 Nush u pendüm tutagör itme karâr
Ayagına düş o sultânuñ var

---

¹¹⁸ 1070b pendümi: bendümi S.

¹¹⁹ Bu beytin yanına "lâyihâ-i maqbûle der-naşîhat-i hod güyed" notu yazılmıştır.

- 1074 Nâle idüp yakañı çâk idegör
Dergehinde yüzüñi hâk idegör
- 1075 Basa âyende revende yüzüñe
Tâ safâ hâsıl ola kendüzüñe
- 1076 Vâki'-i hâlûñi eyle aña 'arz
Hidmet itmek kapusunda saña farz
- 1077 Kulınuñ kulu olursañ da eger
Müjdegâne vir aña cân u ser
- 37a 1078 Hiç ihmâl ile taksîr itme
Gel meded hayr işi te'hîr itme
- 1079 Niçe bir mansıb-ı dünyâyı ümîd
Dîn ü dünyâña degül çünki müfid
- 1080 Senüñ ol mansıba meylüñ gûyâ
Aldanur görse sabîler helvâ
- 1081 Zehr-i kâtildür o helvâ didügüñ
Korkaram hazm idemezsin yidügüñ¹²⁰
- 1082 Gele ey fehm ü firâset kânı
Koya bu mel'abe-i sıbyânı
- 1083 Râygân çün ele girmez mansıb
Aña 'âkıl olan olmaz râgıb
- 1084 Dîn ü dünyâ virüben zulm ü fesâd
İhtiyâr it bulasın tâ ki murâd

---

¹²⁰ 1081b yidügüñ: didügüñ S.

- 1085 Gözüñ aç cânuñ uyar ey gâfil
Dîni dünyâya değışmez ‘âkıl
- 1086 Rûz u şeb görme misin ‘ömr-i ‘azîz
Bâd-veş sür’at ile geçmede şîz
- 1087 İrdi sî sâle bu ‘ömr-i kûtâh
Yine bir günce görünmez eyvâh
- 1088 Gözüñ aç irmeden ey dil saña mevt
Tevbe vü tâ’atüñi eyleme fevt
- 1089 Niçe bir mansıb için tûl-ı emel
Saña mühlet mi virür irse ecel
- 1090 Olmaduñ mı bu haberden âgâh
Müddet-i ‘ömr ise şast u pencâh
- 1091 Altmış üç olmag ile ‘ömr-i Habîb
Ümmetüñ ekserine oldu nasîb
- 1092 Server-i ümmet [ü] hayru’l-bülegâ
Bu hadîsinde buyurmış zîrâ
- Kâle ‘aleyhi’s-selâm “Ekserü a’ mâri ümmetî
beyne’s-sittîne ve’s-seb’îne”¹²¹
- 1093 Yetmiş varmadılar ekser-i nâs
Eksere n’ola ekal olsa kıyâs
- 37b 1094 Yetmiş yitse kaçan bir âdem
Erzel-i ‘ömre basar soñra kadem

¹²¹ Hadis: “Ümmetimin çoğunluğunun ömrü, altmış ila yetmiş yıl arasında olacaktır.”

- 1095 Düşer a'zâsına küllî 'illet
Kalmaz aslâ bedeninde kuvvet
- 1096 İder ol Hâlıkâ tâ'atde kusûr
Dir ki ma'lûl olan olur ma'zûr
- 1097 Kılmasun nefis ile şeytân igvâ
Tâzelük tâ'at-i Hakka evlâ
- 1098 Eylemek ister iseñ zevk u sürûr
Mâ-sivâ fikrini dilden kıl dûr
- 1099 Nakş olunca dilüñde her gâh
Zikr ü fikrûñ senüñ olsun Allâh
- 1100 Saña günden dahi rûşen bu delîl
Zıll-ı zâ'il gibidür 'ömr-i kalîl
- 1101 Nefs-i emmâreye hem-râh olma
Yañılup yoluñı güm-râh olma
- 1102 Gâfil olma ele girmez fırsat
Mürşid-i kâmile eyle hidmet
- 1103 Sıhhat ü devlet ise bir ândur
Menzilüñ vâdî-i hâmûşândur
- 1104 Nef'i¹²² yok saña bu tûl-i emelüñ
Gelmeden eyle tedârük ecelüñ
- 1105 Sen bu gün niçün olursın bî-bâk
Meskenüñ yarın olur zîr-i megâk

---

¹²² 1104a Nef'i: Nefy S.

- 1106 Gelüp anda saña Münkir ü Nekîr
İdeler çünki su'âli bir bir
- 1107 Ne virürsin 'acebâ anda cevâb
Olmaz ise saña 'avn-i Vehhâb
- 1108 'Akluñı başuña devşür yâ hû
Başuña gelse gerek bir gün bu
- 1109 Saña eylerse nasîhat te'sîr
Olma bu devlet-i dünyâya esîr
- 1110 Göñül âyînesin idüp sâfî
Bu nasîhat saña vâfi kâfi
- 38a 1111 Yüri şimden girü 'Avnî ta'cîl
Kâli hâle idegör sen tebdîl
- 1112 Uralum yüz eyüce dergâha
Dâ'imâ yalvaralum Allâha
- 1113 Bizi göndermeye 'ukbâya garîb
Eyleye tevbe vü tevfiği nasîb
- 1114 Rûz-ı mahşerde Habîb-i Mevlâ
Umaruz yüzümüze togru baka
- 1115 Umaruz ide Habîb-i Rahmân
Cennet içinde civârında mekân
- 1116 Ola Hak kullarına cümle mu'în
İrgüre işbu murâda âmîn

İhtitâm-ı Nazm-ı Kitâb-ı Nâ-yâb el-Müsemmâ
Bi-Tuhfeti'l-Hükkâm

- 1117 Minnet Allâha ki her subh u şâm
Buldı bu Tuhfe-i Hükkâm encâm
- 1118 Az olur buncılayın tuhfe[-i] hûb
Var ümîdüm ola mahbûb-ı kulûb
- 1119 Nitekim Şâh [u] Gedâ-yı Yahyâ
Muhtasar oldu kitâbum zîrâ
- 1120 Okıyup yazmaga iden niyyet
Çekmeye aña ziyâde zahmet
- 1121 Kesret ile kişide olsa kelâm
Ol sefâhatle bulur şöhret [ü] nâm
- 1122 Az ni'met olur elbette lezîz
İmtilâ eyler anuñ çoğı 'azîz
- 1123 Ehl-i dillerde meseldür añılur
Kim ki çok söyler ise çok yañılur
- 1124 Muhtasar olsa eger nazm-ı hûb
Ehl-i 'irfân görür anı mergûb
- 1125 Ger mü'ellif kıla te'lifi büyük
Dâ'imâ ellere olur bir yük
- 1126 Ben idüp ehl-i mezâka taklîd
Muhtasar kıldum anuñ nazmı müfîd

- 38b 1127 Tâ ki eglence olup hükkâma
Ola ihvâna nasîhat-nâme
- 1128 Nîk ü bed her ne ki kıldum tahrîr
Hasb-i hâlüm dur[ur] ol bî-taksîr
- 1129 Bugz idüp kimseye dahl eylemedüm
Kasd ile ya'nî yalan söylemedüm
- 1130 Kılmadum hiç kelâm-ı zâ'id
Sâdıkü'l-kavlem aña Hak şâhid
- 1131 Togru söz gün gibi hod rûşendür
Egriye halk-ı cihân düşmendür
- 1132 Eyledüm 'ucb u riyâdan perhîz
Suhanum anuñ için hûb u lezîz
- 1133 Bu durur bâ'is-i nazm u inşâ
Hasb-i hâlüm bileler tâ 'ulemâ
- 1134 Var ümîdüm ki mürüvvet ideler
Nazm-i pâkîzeme ragbet ideler
- 1135 Kavl ü fi'lümde eger sâdık isem
Nazar-ı merhamete lâyıık isem
- 1136 Mefhar ü melce'-i efrâd-ı beşer
Hâlüme vâkıf olup şefkat ider
- 1137 Hâşe li'llâh o mürüvvet kânı
Kılmaya bendesine ihsânı

- 1138 Ben çekem bunca gam-ı âfâkı
Bu melâlet kala bende bâkî
- 1139 Hâlüme vâkıf olunca Monlâ
Var ümîdüm ide ihsânı baña
- 1140 Kâdî-i 'asker-i Rûm u Anatol
Lutf u tab' ile olupdur mecbûl
- 1141 Anlara cûd u kerem farz-ı 'ayn
Gele hiffet gide bu siklet-i deyn
- 1142 Evvelâ deyni edâdur 'ahdüm
Ba'dehû gûşe-i 'uzlet cehdüm
- 1143 Bu durur dilde olan hüzn ü melâl
Levh-i dilde yazılıpudur bu hayâl
- 39a 1144 'Avn-ı Hakdan umaram rûz u şeb
Vâsıl olam bu murâdâta hep
- 1145 Ger mu'în ola baña ma'bûdum
Ne ise hâsıl olur maksûdum
- 1146 Sözi uzatma yeter lâf u güzâf
Cevherin kıymetin añlar sarrâf
- 1147 Kıymeti çokdur bu hamâkat el-hak¹²³
Ya'nî bostancıya tarhun satmak
- 1148 Olur itmâm bu nazm-ı medhûl
'Ulemâ eyler ise anı kabûl

---

¹²³ 1147a Mısra vezne uymamaktadır.

- 1149 Âh kim havfum odur kim ola red
Olup ebvâb-ı murâdum münsed
- 1150 Şimdi bu havf u recâda kaldum
Gitdi 'aklum bu arada kaldum
- 1151 Kesmezem rişte-i maksûdı hele
Ko ne dirlerse disünler cehele
- 1152 N'ola eylerse hasûd istihzâ
Belki rahm ide kibâr-ı 'ulemâ
- 1153 Olıcak vâki'-i hâlüm ma'lûm
Beni hâşâ kıla anlar mahrûm
- 1154 Oldı mahsûs havâssa bu kelâm
Fehm ü idrâk idemez anı 'avâm
- 1155 Fehm ider sözümi ehl-i diller
Gam degül añlamasa câhiller
- 1156 Rahmet ol ehl-i kemâle ki müdâm
Bir eser komaga ide ikdâm
- 1157 Sâ'-ı 'akl ile anı keyl ideler
Ehl-i diller okıyup meyl ideler
- 1158 Haşre deñlü turur âsârumdur
Zâde-i tab' durur bârumdur
- 1159 Baña bir ölmez oguldur bu kitâb
Süfehâ kısmı olur bunda hicâb

- 1160 İdemezler baña ta'n u teşnî'
Kimseden almamışam nazm-ı bedî'
- 39b 1161 Vâki'-i hâli bilür ma'bûdum
Serika olmadı hiç maksûdum
- 1162 Hânis olmam kasem eylersem eger
Ola sehv ile tevârüd ya meger
- 1163 Ol dahi var ise ger şey'-i kalîl
Yañılup yazmayan ol Rabb-i celîl
- 1164 Degül insân hatâdan hâlî
Añma dilde elem ü eşgâli
- 1165 Sehv ü noksânını idüp maksûd
Aña dahl eyler ise ba'zı hasûd
- 1166 İki 'âlemde anı ma'bûdum
Nâ-murâd ide budur maksûdum
- 1167 Şu'arâ nâmına ba'zı süfehâ
El uzunlugını eylerse aña
- 1168 Şâh-ı desti kalem-âsâ kurusun
Huşk olup berg-i lisânı çürisün
- 1169 İre ol kâtibe biñ derd sarîh
Yazduğın eylemez ise tashîh
- 1170 La'net ol kâtib-i nâ-ehl olana
Har-ı nâ-kâbil-i pür-cehl olana

- 1171 Bilmeyüp kâ'ide-i hattı fakat
Yaza imlâsını ma'lûl u galat
- 1172 Niçe tiryâkî vü bengî mecnûn
Gâh olur nazmı yazar nâ-mevzûn
- 1173 Kâtibüñ ekseri hod câhil olur
Ehl-i keyf ise eger¹²⁴ mühmil olur
- 1174 Veznden nazmı ider cehl ile dûr
Okıyan kimse bulur anda kusûr
- 1175 Rahmet-i Hak bula ol kâtib-i hûb
Yaza hem-vâr ü sahîh ü mergûb
- 1176 Ola hattı ya nesih ya ta'lik
Yazup anı kıla soñra tatbîk
- 1177 Yaza hem surh ile her ser-suhanı
Gül ile pür kıla bu encümeni
- 40a 1178 Yaza her satrı mukâbil ide ol
Belki etrâfına cedvel ide ol
- 1179 Beyti bir dil-ber-i ra'nâya döne
Cedveli 'âşık-ı şeydâya döne
- 1180 Fi'l-mesel sînesini idüp çâk
Yârı koynına koyar 'âşık-ı pâk
- 1181 Râyegân vâsıl olup ol gence
Rûz u şeb añña olur eylence

---

¹²⁴ 1173b eger: ekser S.

- 1182 Var ümîdüm ide ragbet 'ulemâ
Ola şâyed sebeb-i medh ü senâ
- 1183 Hayr ile 'Avnî[y]i yâd eyleyeler
Dil-i gamgînini şâd eyleyeler
- 1184 Dahi cumhûr-ı kuzâtu'l-İslâm
Yâr-ı gâr eyleyeler anı müdâm
- 1185 Okıyup yazan anı sag olsun
İki 'âlemde yüzi ag olsun

Târîh-i İhtitâm-ı Kitâb-ı Tuhfetü'l-Hükkâm

Fe'ilâtün Mef'âilün Fe'ilün

- 1186 Hamd-i bî-had Cenâb-ı Hakka müdâm
Buldı bu nazm-ı mu'teber encâm
- 1187 Nazmı garrâ edâsı bî-hemtâ
Nâmı oldu Menâkıbu'l-Hükkâm
- 1188 Nîk ü bed cümle hasb-i hâlümdür
Eyledüm nazm-ı pâk ile i'lâm
- 1189 Umaram okıyup terahhum ide
Kâdî-i 'asker-i huceste-keîâm
- 1190 İhtiyârî kazâya virdi rızâ
Bunca yıllardur nâ-kâm¹²⁵
- 1191 Nâr-ı fakr ile yandı ser-tâ-pâ
Mihnet ile geçüp şühûr a'vâm¹²⁶

¹²⁵ 1190b Mısra vezne uymamaktadır.

¹²⁶ 1191b şühûr a'vâm: şühûr u 'avâm S.

- 1192 Munsaba oldu aña mansıblar
Gelmedi hâline cihânda nizâm
- 40b 1193 Bir yaña intizâr-ı ehl ü 'ıyâl
Bir yaña ta'n-ı düşmen-i bed-nâm
- 1194 Ser-güzeştüm olurdu niçe kitâb
Şerh olınsa bu mihnet¹²⁷ ü âlâm
- 1195 'Ulemâ-i kibârdan umaram
İltifât ideler fakîre müdâm
- 1196 Hak nasîb eyleyüp ola hâsıl
Dünyevî v'âhirî¹²⁸ cemî'-i merâm
- 1197 Bu kitâbuñ tamâmına hâtif
Târîhin didi "Tuhfetü'l-Hükkâm"

---

¹²⁷ 1194b miñnet: şöhet S.

¹²⁸ 1196b v'âhirî: vü uhrâ S.